

ตำราพระโศภนพระนารายณ์

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

615.1
๕1367๗

นายจอห์น ศุภลักษณ์

ณ เมรุวัดแก้วฟ้าล่าง

วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘

สงวนลิขสิทธิ์

ห้ามทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนซึ่งส่วนหนึ่งส่วนใด
หรือทั้งหมดของหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการ
คัดลอก เลียนแบบ ทำสำเนา ฯลฯ หรือนำไปเผยแพร่ในรูปแบบใดๆ
นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากกรมศิลปากร

All rights reserved

No part of this book may be reproduced in any
form or by any mean without prior written permission
from the Fine Arts Department.

“ทำซ้ำ” คือ การคัดลอก เลียนแบบ ทำสำเนา ทำแม่พิมพ์ บันทึกเสียง บันทึกภาพ ฯลฯ
จากต้นฉบับ หรือสำเนา หรือจากการโฆษณาในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

หรือ “ดัดแปลง” คือ การทำซ้ำโดยเปลี่ยนรูปใหม่ ปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมงาน ฯลฯ ในส่วนที่เป็น
สาระสำคัญ ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

หรือ “เผยแพร่ต่อสาธารณชน” เช่น การแสดง การบรรยาย การจำหน่าย การทำให้ปรากฏ
ด้วยเสียง ด้วยภาพ ฯลฯ หรือโดยวิธีอื่นใด ซึ่งงานที่ได้จัดทำขึ้น

ทบวสุมตแห้งชาต

หวัคบุตรคร์กรรมาท

ตำราพระโอสถพระนารายณ์

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

นายจอ น ศุภลักษณ์

ณ เมรุวัดแก้วฟ้าล่าง

วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘

ตำราพระโอสถพระนารายณ์

พิมพ์ครั้งแรก	พ.ศ. ๒๔๖๐
พิมพ์ครั้งที่สอง	พ.ศ. ๒๔๖๑
พิมพ์ครั้งที่สาม	พ.ศ. ๒๔๖๖
พิมพ์ครั้งที่สี่	พ.ศ. ๒๔๘๔
พิมพ์ครั้งที่ห้า	พ.ศ. ๒๔๙๓
พิมพ์ครั้งที่หก	พ.ศ. ๒๕๐๒
พิมพ์ครั้งที่เจ็ด	พ.ศ. ๒๕๐๘

เลขห้อง ๒๒.

เลขหมู่ ๖๑๕.๑

๓๖๖๗/๑

เลขทะเบียน น.๓๐๖ ๑๑๖๗/๐25961

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ ชวนพิมพ์ ๑๑๒ ถนนบริพัตร พระนคร โทร. ๒๗๒๔๖

นายชวน ศรสงคราม ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๕๐๘

คำนำ

เนื่องในงานฉาปนกิจศพ นายจอน ศุภลักษณ์
กำหนดงานวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘ ณ เมรุวัดแก้วฟ้าล่าง
นางผอบ ขวัญพูลศรี ซึ่งเป็นบุตร ได้มาติดต่อกับเจ้าหน้าที่
กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ขออนุญาตจัด
พิมพ์หนังสือเรื่อง ตำราพระโอสถพระนารายณ์ เพื่อแจกเป็น
ที่ระลึกในงานนี้ กรมศิลปากรยินยอมอนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ดัง
ประสงค์

หนังสือเรื่องนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ได้ทรงพระนิพนธ์อธิบายไว้ เมื่อคราวพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.
๒๔๖๐ ว่า

“หนังสือที่เรียกว่า ตำราพระโอสถพระนารายณ์
คือ ตำราพระโอสถตั้งแต่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชกรุงเก่า
หอพระสมุดฯ ได้ต้นฉบับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวง
วงศาธิราชสนิท ซึ่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นชั้นนาท
นเรนทรประทานมา เป็นหนังสือคัมภีร์ลานผูก ๑ มีตำรา

พระโอสถซึ่งหมอหลวงได้ประกอบถวายสมเด็จพระนารายณ์
มหาราชหลายขนาน ปรากฏชื่อหมอ แลวันคืนที่ตั้งพระโอสถ
นั้น ๆ จดไว้ชัดเจน อยู่ในระหว่างปีกุน จุลศักราช ๑๐๒๑

พ.ศ. ๒๒๐๒ จนปีฉลู จุลศักราช ๑๐๒๓ พ.ศ. ๒๒๐๔

คือระหว่างปีที่ ๓ จนปีที่ ๕ ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์

มหาราช ประหลาดตามตำราขงรักษาบาดแผลของหมอฝรั่ง

ประกอบถวายในครั้งนั้นด้วย ขงตามตำรา หมอฝรั่งพวก

กุญจีนยังใช้รักษากันมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ ตำราพระโอสถ

ทั้งปวงนี้ พังรวบรวมเข้าคัมภีร์ในชั้นหลัง จะเป็นในราว

รัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ หรือสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

บรมโกศ ด้วยมีเนื้อความปรากฏในยาขนานที่ ๒๒ อยู่ที่หน้า

๑๐—๑๑ ว่า พระแพทยโอสถ (หมอ) ฝรั่ง ได้ประกอบพระ

โอสถขนานนั้น “ถวายสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงนิพพานท้าย

สระ” พระองค์นั้นคือสมเด็จพระเพทราชา จึงเข้าใจได้ว่า พัง

รวมตำราเข้าคัมภีร์ในชั้นหลัง

ยาในตำราพระโอสถนี้ คงจะเป็นยาดีโดยมาก ได้

ยินว่า ตั้งแต่พิมพ์แล้ว มีผู้ได้ประกอบยาตำราพระโอสถใช้

รักษาไข้ก็เห็นคุณ ถึงกระนั้นกรรมการหอพระสมุดฯ ต้องขอ

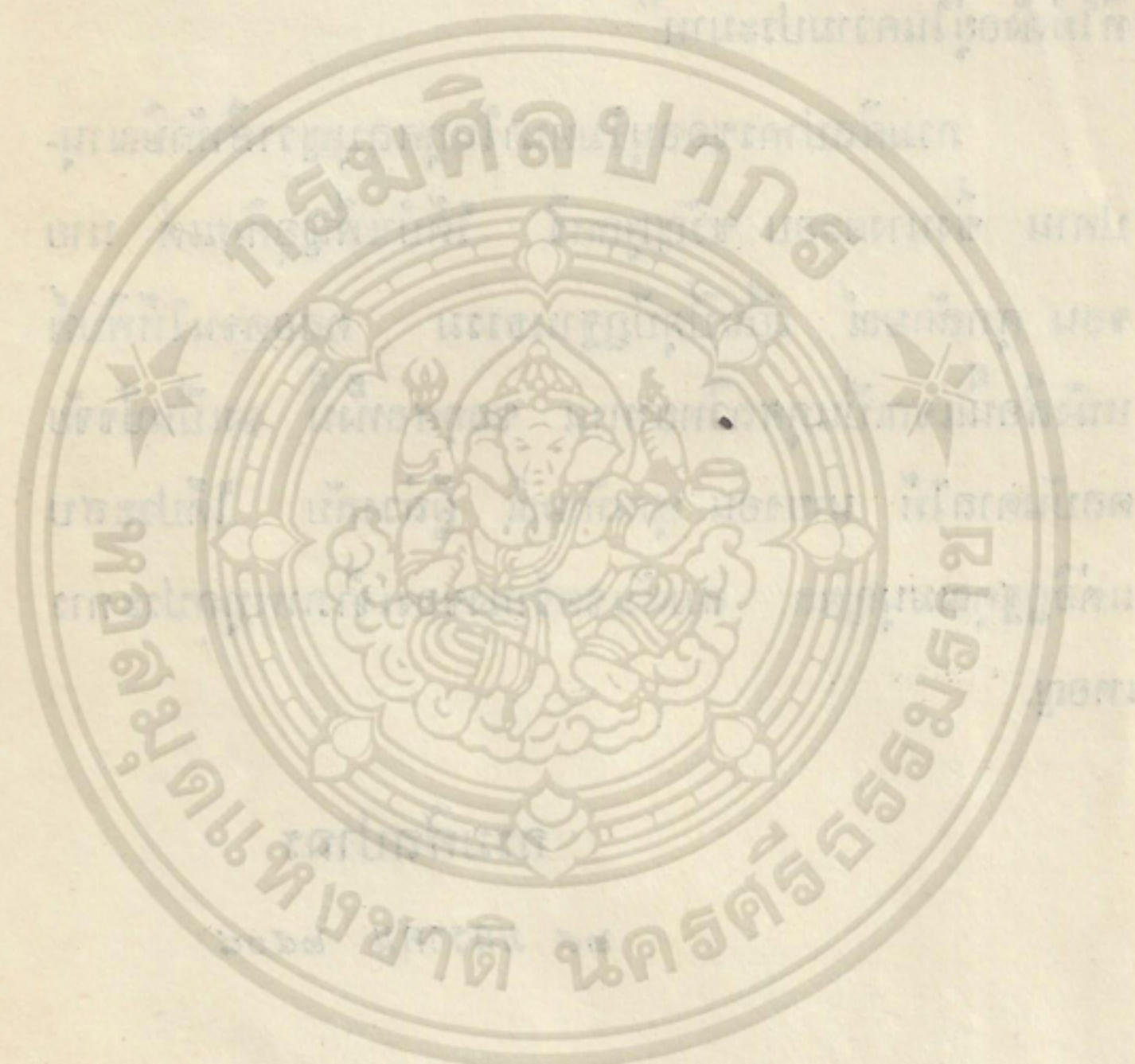
ตักเตือนท่านทั้งหลายที่ได้ตำราขึ้นไป ถ้าหากมิได้เป็นแพทย์
ด้วยตนเอง และจะใคร่ประกอบยาตามตำราพระโอสถนี้ไว้
ควรจะปรึกษาหารือแพทย์ผู้ชำนาญวิชาเสียก่อน จึงจะเป็นผู้
ที่ไม่ตั้งอยู่ในความประมาท”

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลบุญราศีทักษิณานุ-
ปัตทาน ซึ่งนางพะอบ ขวัญพูลศรี ได้บำเพ็ญอุทิศแด่ นาย
จอห์น สุกัลักษณ์ เป็นปีดับุญฐานธรรม ตลอดจนให้พิมพ์
หนังสือแจกเป็นกุศลวิथाทาน ของกุศลทั้งนี้ จึงเป็นปัจจัย
ดลบันดาลให้ นายจอห์น สุกัลักษณ์ ผู้ล่วงลับ ได้ประสบ
แต่อิฏฐิคุณมณูญผล สมดังเจตจำนงของเจ้าภาพทุกประการ
เทอญ.

กรมศิลปากร

๒๙ มกราคม ๒๕๐๘

ข้าพชนับว่าดีที่ได้พบคุณ
ได้มีโอกาสได้ฟังคุณเทศน์
ใจในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพชามา
กราบเรียนพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

นาย จอน ศุภลักษณ์

ชาติ:	พ.ศ. ๒๔๑๐
มรณะ:	พ.ศ. ๒๕๐๗

มหาวิทยาลัยบูรพา ๒๕๑๙ ๒๕๒๐

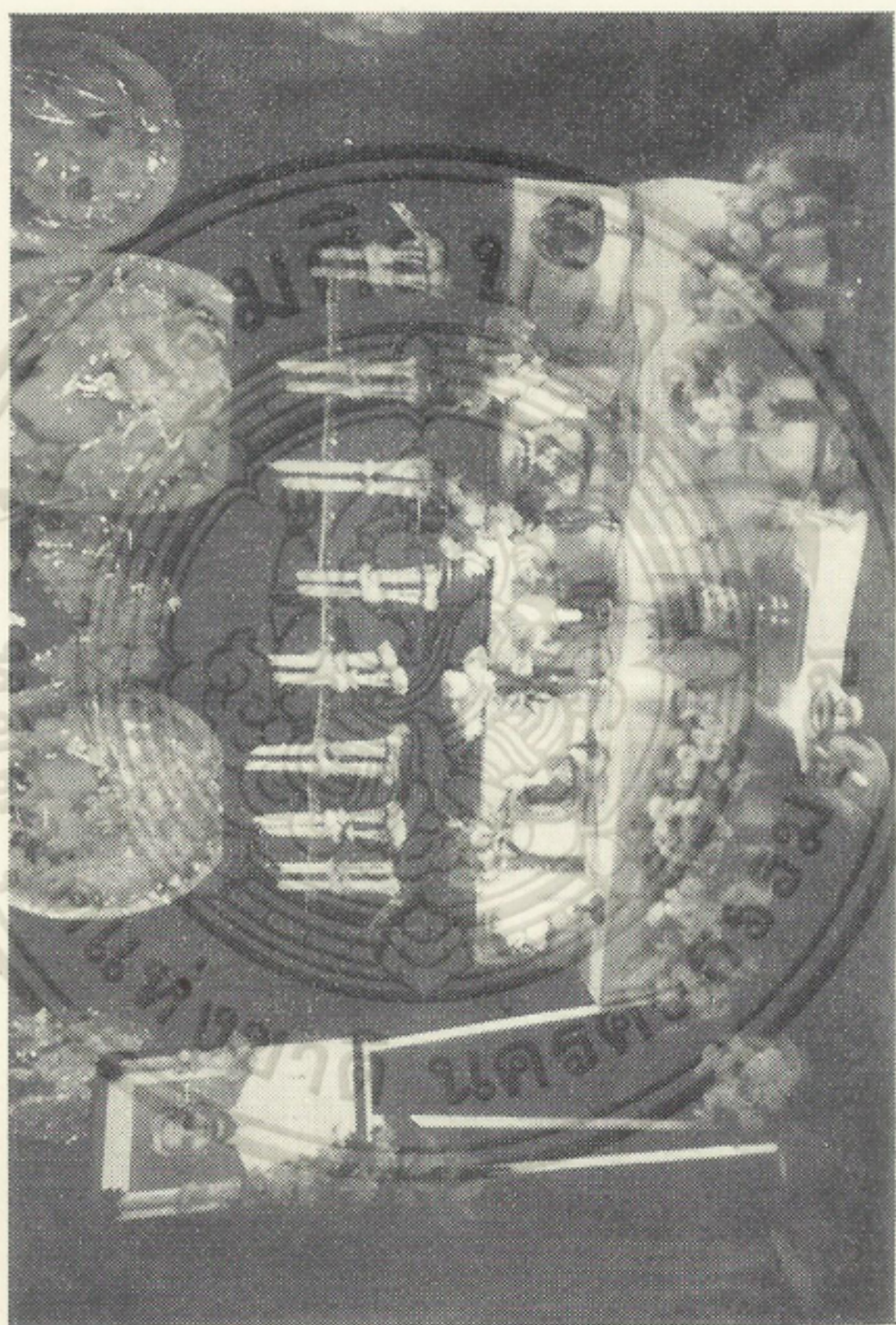

๐๐๐๐๐๐๐๐

๐๐๐๐๐๐๐๐

๐๐๐๐

๐๐๐๐

ลูกรำลึก

คุณพ่อได้จากลูกไปแล้ว ท่านเกิดวันที่ ๔ เดือน
มกราคม พ.ศ. ๒๔๑๐ ที่ตำบลตลาดน้อย อำเภอสัม-
พันธวงศ์ จังหวัดพระนคร อันเป็นบ้านและที่ดินบรรพ-
บุรุษของท่าน โดย นายม้วย นางกลีบ เป็นบิดามารดา

ชีวประวัติของคุณพ่อเท่าที่ทราบมีว่า เมื่อเยาว์
วัยท่านได้ศึกษาเล่าเรียนที่วัดปทุมคงคา (วัดสำเพ็ง)
จังหวัดพระนคร สมัยนั้นการศึกษาเล่าเรียนต้องอาศัยวัด
เป็นสถานศึกษา มีพระภิกษุเป็นครูอบรมสั่งสอน คุณพ่อ
อุปสมบทได้ศึกษาพระธรรมวินัยจนได้รับการแต่งตั้งเป็น
พระครูใบฎีกา

อายุ ๒๕ ลาสมณเพศ ต่อมาได้ทำการสมรสกับ
คุณแม่ (แอบ) ที่บ้านตำบลมหาพฤฒาราม ถนนสี่พระยา
อำเภอบางรัก จังหวัดพระนคร ซึ่งเป็นบ้านและที่ดิน
บรรพบุรุษของคุณแม่ อยู่กินด้วยกัน ณ ที่บ้านของคุณแม่

จนคุณแม่ล่วงลับไปก่อน เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม
พ.ศ. ๒๕๐๒ คำนวณอายุคุณแม่ได้ ๘๗ ปีเศษ มีบุตร
ธิดาด้วยกัน ๘ คน คือ

๑. นางสาวเทพอนุรักษ์ (เจียน ภโวาท) มีบุตร
ธิดา ๓ คน

๒. ขุนศุภลักษณ์วิบูลย์ (เผือก ศุภลักษณ์)
(ตาย) มีบุตรธิดา ๔ คน

๓. ท.ญ. แม่้น (ตาย)

๔. ท.ช. เจียก (ตาย)

๕. ร.อ. พุฒ ศุภลักษณ์ (โสด)

๖. ท.ช. ทองสุก (ตาย)

๗. นางฉะอบ ขวัญพูลศรี มีบุตรธิดา ๗ คน

๘. นายอวบ ศุภลักษณ์ มีบุตร ๑ คน

แม่คุณพ่อจะเป็นคนสมัย ๑๐๐ ปี แต่ท่านก็มอง
การไกล โดยมีความรู้สึกนึกคิดว่าการศึกษาเล่าเรียนเป็น
ของสำคัญในอนาคตของลูกๆ จึงได้ส่งเสริมให้ลูกๆ
ศึกษาเล่าเรียนมาจนสามารถใช้วิชาประกอบอาชีพเป็น
หลักฐาน เช่น ลูกชายคนโตได้รับราชการจนมีบรรดา

ศก^๕ ลูกคนเล็กสำเร็จวิชากฎหมาย ขณะนี้รับราชการ
เป็นอัยการจังหวัดสุโขทัย

คุณพ่อใช้วิชาอดิเรกเมื่อยามว่างที่ควรนำมากล่าว
คือ วิชาวาดเขียนและแพทย์แผนโบราณ ท่านได้ใช้วิชา
นี้มามาก เช่น เขียนภาพรามเกียรติ์ (บางส่วน) ที่ระเบียง
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เขียนภาพต่างๆ สำหรับใช้ใน
ฤดูกาลทอดกฐิน ภาพเทวรูปที่ตั้งศาลพระภูมิ ส่วนการ
แพทย์แผนโบราณ ท่านได้สะสมตำราไว้มากโดยเป็นพวก
สมุนไพร การปรุงยาชนิดที่ต้องตำ ท่านก็ตำของท่านเอง
ท่านบอกว่า เป็นการออกกำลังไปในตัว เมื่อปรุงเสร็จ
โดยมากท่านก็แจกจ่ายให้ญาติพี่น้องเพื่อนฝูงที่ยากจนโดยไม่คิดราคา เพราะท่านบอกว่า ให้ทานคนยากคนจนได้
กุศลแรง ยาจำพวกสมุนไพรนี้ บางอย่างท่านก็ปลูกไว้ในบ้าน

อาชีพของท่านเกี่ยวกับการเงินเป็นส่วนใหญ่ เช่น
ท่านมีหุ้นส่วนในการตั้งโรงบ่อนแก้ว ไป ซึ่งรัฐบาลสมัย
นั้นอนุญาตให้ผูกขาด คุณพ่อเป็นผู้ควบคุมการเงิน ต่อ
มารัฐบาลเลิกโรงบ่อน คุณพ่อก็ไปดำเนินกิจการโรงต้ม

กลิ่นสุราที่จังหวัดราชบุรี โดยเป็นหุ้นส่วนกับนายโฮดุน
โหดระภวานนท์ ผู้เป็นหุ้นส่วนก็ได้มอบความไว้วางใจ
ให้คุณพ่อควบคุมการเงิน นอกจากที่กล่าว คุณพ่อยังทำ
งานในธนาคารฮ่องกงเซี่ยงไฮ้แบงก์ ซึ่งมีสำนักงานใหญ่
อยู่ถนนสีพระยา ในหน้าที่ควบคุมการเงินส่งคลัง เหตุที่
คุณพ่อประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเงินเป็นส่วนใหญ่ ย่อม
ชี้ให้เห็นว่าคุณพ่อมีนิสัยซื่อสัตย์ เป็นที่ไว้วางใจแก่ผู้
ร่วมงาน

เมื่อคุณพ่อชรามาก และลูก ๆ ต่างมีหลักฐานกัน
แล้ว คุณพ่อก็ละเว้นการบ้านการเรือน หันหน้าเข้าหา
ความสงบร่มเย็นทางพระบวรพุทธศาสนา ด้วยการทำบุญ
และไปฟังพระธรรมเทศนาทุกวันธรรมสวนะ มีการทำบุญ
ทอดกฐิน และทอดผ้าป่า

คุณพ่อไม่เคยเจ็บป่วยขนาดหนักที่โบราณว่า ล้ม
หมอนนอนเสื่อเลย จะเป็นบ้างก็เจ็บป่วยเล็กน้อย ๆ
ซึ่งเป็นของธรรมดา ทั้งนี้ อาจเป็นด้วยกุศลผลบุญของ
ท่านที่ได้บำเพ็ญมา ในวันที่ท่านหมดลมหายใจนั้น ตอน
เช้าได้บอกกับลูกว่า อยากกินมะม่วง ซึ่งเวลานั้นไม่ใช่

ฤดูมะม่วงออกผล แต่ที่สะพานหันเคยมีขายแม่นอกฤดู
กาล เรียกว่ามะม่วงทวาย ลูกไปหาที่สะพานหันก็ได้
มะม่วงมาสมความตั้งใจที่ท่านต้องการรับประทาน เมื่อ
ปอกให้ท่านรับประทานแล้ว ท่านก็เข้านอน จนเวลา
อาหารกลางวัน ตื่นขึ้นท่านก็เรียกมะม่วงไปรับประทาน
อีกว่าอร่อยดี โดยไม่ได้แสดงอาการว่าเจ็บป่วยอย่างใด
เลย เมื่อท่านรับประทานอาหารกลางวันแล้วก็เข้านอน
จนเวลาเย็นมากแล้วยังไม่ตื่นอย่างที่เคย ลูกจึงเข้าไปเปิด
มุ้ง จับเท้าเพื่อเรียกให้ลุกขึ้นรับประทานอาหารเย็น
อนิจจาปรากฏว่าคุณพ่อไม่มีลมหายใจเสียแล้ว ท่านหมด
ลมแต่เวลาเท่าใดไม่มีใครทราบ นับว่าสิ้นอายุขัยของท่าน
และจากไปด้วยอาการสงบ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๕๐๗ จำนวนอายุคุณพ่อได้ ๘๗ ปี ๘ เดือน ๑๘ วัน
(คิดหักปี ๒๔๘๓ ซึ่งมีเพียง ๘ เดือน)

ลูกของพ่อ

เจียน ภโวาท

ร.อ. พุฒ สุภลักษ์ณ์

พระอบ ขวัญพูลศรี

อวบ สุภลักษ์ณ์

นึกคิดถึงคุณโยมจอน คู่ภักษณ

ข้าพเจ้ารู้จักคุณโยมจอนเมื่อยังอยู่วัดแก้วฟ้าล่าง
ถนนสี่พระยา ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้ย้ายมาอยู่วัด
มหาพฤฒาราม ซึ่งเป็นสมัยสงครามโลกครั้งที่สองที่โหด
ร้ายที่สุด แต่คุณโยมจอนผู้เป็นหัวหน้าสัปบุรุษในการทำ
วัตรเข้าฟังเทศน์ประจำ วันพระก็ไม่ยอมขาดโดยไม่ยอม
หลบภัยลูกระเบิดหนีไปไหน กลับชวนข้าพเจ้าให้อยู่
ประจำที่วัด โดยยอมทนสู้ตายเมื่อภัยลูกระเบิดตกลงมา
จึงเป็นผู้ร่วมตายด้วยกันตั้งแต่นั้นมา ต่อมาข้าพเจ้าได้
รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๒
ก็สนิทสนมคุ้นเคยกันยิ่งขึ้น โดยตำแหน่งหน้าที่ชักโยง
ให้เป็นไป คุณโยมจอนได้เล่าประวัติชีวิตส่วนตัวให้ฟัง
ต่าง ๆ มากมาย เริ่มแต่เป็นเด็ก—บวชเป็นพระภิกษุอยู่
วัดปทุมคงคา จนได้เป็นพระใบฎีกา ได้ลาสิกขาออกมา
ประกอบอาชีพ มีภรรยามีบุตรธิดา ในระยะเริ่มแรกของ
ชีวิตคฤหัสถ์ได้เป็นคนดีปฏิบัติตามประสาคนหนุ่มแน่น ครั้น

บุตรธิดาได้เจริญวัยใหญ่โตเป็นหนุ่มเป็นสาวขึ้นมาแล้ว
ก็สำนึกได้ว่าตนเป็นพ่อคน จึงเริ่มเปลี่ยนระบบทั้งชีวิต
ใหม่ ทำตนให้เป็นคนสุก โดยเลิกละงัดเว้นจากสิ่งไม่ดี—
ไม่งาม—ไม่สมควรนานาประการ มีการดื่มสุราแบบหัว
ราน้ำเป็นต้น และเริ่มหันหน้าเข้าวัดฟังเทศน์—รักษาศีล
—ทำบุญให้ทานตามสมควร จนถึงทำเป็นประจำทุกวัน
พระมิได้ขาด เป็นผู้ยึดมั่นในทางธรรม โดยเฉพาะ
พิเศษได้เป็นนักสวดมนต์ตามสถานกุศลต่างๆ ทั้งจดจำ
คำบาลีพระสูตรต่างๆ ที่ใช้เป็นบทสวดมนต์ เช่น ธรรม-
จักร—มหาสมัยสูตร เป็นต้น ได้อย่างแม่นยำ ซึ่งสมัยนี้
แทบไม่มีคนชนิดนั้นแล้ว และเป็นผู้ยึดมั่นยึดมั่นในยุติ-
ธรรม วางตนเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่ดีที่สุด มีเมตตา—กรุณา
—มุทิตา—อุเบกขาโดยสม่ำเสมอไม่บกพร่อง โดยเฉพาะ
ในฐานะเป็นแพทย์แผนโบราณ ผู้มียาวิเศษอยู่หลาย
ขนาน ก็ได้ช่วยเหลือรักษาพยาบาลผู้ป่วยไข้ โดยไม่มี
กำหนดค่ายาค่ารักษา ถ้าเป็นคนจนก็ช่วยรักษาให้เปล่าๆ
ไม่คิดค่าตอบแทน มีบางครั้งที่ได้ช่วยเหลือข้าพเจ้าเป็น
กำลังสำคัญพิเศษยิ่ง คือ เป็นตุลาการช่วยตัดสินชี้ขาดข้อ

พิพาทเข้าใจผิดต่อกันระหว่างวัดกับบ้าน และระหว่าง
ชาวบ้านกับชาวบ้านผู้อยู่อาศัยใกล้เคียงวัด โดยยุติธรรม
ดียิ่งนัก ไม่มีการลำเอียงโดยอคติใด ๆ ซึ่งจักลืมเสียไม่ได้
จึงเป็นที่เคารพนับถือของผู้รู้จักคุ้นเคย ควรแก่การยก
ย่องสรรเสริญเกียรติคุณ แม้ตายแล้วก็จากไปแต่ร่างกาย
ตามกฎธรรมชา ส่วนคุณความดีจักไม่มีวันลืม และ
วัดมหาพฤฒารามได้สูญเสียคนสำคัญผู้เป็นหลักชัยไปแล้ว
เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งคุณความดีนั้น ในงานศพของคุณ
โยมจอนครังนี้ ข้าพเจ้าจึงคิดเขียนบทความทางคติธรรม
ที่เป็นแนวชีวิตของชาวพุทธที่ดีขึ้นพิมพ์ช่วยเหลือ เพื่อ
เป็นเครื่องเตือนใจอนุชน จะได้ยึดถือเป็นหลัก เป็นแนว
ทางประพฤติปฏิบัติเป็นประจำจนตลอดชีวิตของตนเพื่อ
ประสบวิบุลย์ผลสืบต่อไป.

พระเทพวิสุทธเวที

เจ้าอาวาสวัดมหาพฤฒาราม

บางรัก พระนคร

๒๐ ม.ก. ๐๘

รำลึกถึงคุณโยมจอน

เมื่ออาตมามาอยู่วัดมหาพฤฒารามปีแรก และลง
เทศน์ที่ศาลาเวลาเย็น ต่อจากกัณฑ์ที่หนึ่งซึ่งพระเก่าผู้
เป็นมหาเปรียญท่านเทศน์แล้ว เวลานั้นอาตมายังไม่รู้จัก
โยมจอน เพราะเป็นพระใหม่ของวัดและยังไม่เคยเทศน์
เมื่อกราบพระและนั่งเรียบร้อยแล้ว โยมจอนได้คุยเรื่อง
อะไรต่ออะไรให้ฟังหลายอย่าง และคุยเรื่องส่วนตัวให้
ฟังว่า เมื่อบวชเป็นสามเณร เวลาจะขึ้นธรรมาสน์เทศน์
ใจเต้นตึกๆ และว่าใหม่ๆ คงจะเป็นอย่างนั้นแทบทุกรูป
ทั้งเตือนสติว่าไม่ต้องกลัว อาตมานึกชมในใจว่าโยมนั้นดี
เพราะแนะนำให้รู้จักสิ่งที่ยังไม่รู้ ต่อมาก็มีความคุ้นเคย
ชอบพอกันโดยลำดับ เพราะโยมจอนเป็นผู้ประกาศ
อุโบสถที่วัดมหาพฤฒารามเป็นประจำ เรียกได้ว่าเป็น
ทายกวัด เพราะทุกสิ่งทุกอย่างโยมจอนเป็นคนวัด คือ
วัดทั้งกายวาจาใจ

โยมจอนเป็นผู้หนึ่งซึ่งมีบุญคุณกับวัดอย่างมาก
ในฐานะเป็นหัวหน้าทายาทายิกา จะเห็นได้เมื่อโยมจอน
ชรามากและมาวัดไม่ได้ การประกาศอุโบสถต้องขลุก
ขลักไประยะหนึ่ง เพราะหากนประกาศอุโบสถไม่ได้

สำหรับความรู้สึกล้วนตัวของอาตมา โยมจอน
เป็นผู้มีอริยาศย์โอบอ้อมอารี เคารพการระต่อพระเณร
เป็นอย่างที่สมกับเป็นคนวัด เพราะความดีของท่านตอบ
สนอง จึงบันดาลให้ลูกหลานมีความเคารพการวะ มี
อายุยืนนาน เวลาจะตายก็ไม่หลงตาย ตายด้วยอาการ
สงบ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งสุคติ

แม้จะดีแสนดี อาลัยแสนอาลัย เสียตายแสน
เสียตาย ก็ขอร้องไว้ไม่ได้ เมื่อท่านจากไป นอกจากสวด
มนต์ภาวนาขอให้วิญญาณของท่านไปสู่สุคติเท่านั้น ขอ
วิญญาณของคุณโยมจอน ศุภลักษณะ จงประสบสุขสันติ
ในคติภพนั้น ๆ ด้วย เทอญ.

พระปริยัติธรรมคุณาธาร

วัดมหาพฤฒาราม

ทางการแพทย์แผนโบราณ ท่านมีอาจารย์เป็น
พระภิกษุถ่ายทอดวิชาให้ และโดยการชวนชวาทันคว่ำ
ในวิชาการ ท่านจึงมียาดี ๆ ไว้หลายขนาน รู้คุณสมบัติ
ของสมุนไพร จึงคิดยาใหม่แบบแผนโบราณไว้ใช้เอง

ท่านเป็นผู้ที่รักสันโดษ ใฝ่หาความรู้ ความสงบ
สุขในศีลธรรม มีจิตใจเสียสละ มีเมตตาจิต ตั้งแต่ลา
สิกขาบทมาครองชีวิตแบบฆราวาส ก็ยังเข้าวัดฟังธรรม
ถืออุโบสถในวันพระ ผู้ใดเจ็บป่วยก็คอยเอาใจใส่รักษา
พยาบาลโดยไม่คิดผลตอบแทน เพราะกุศลจิตคิดเป็น
บุญ ท่านเป็นคนใจดี หลาน ๆ อยากรู้อะไร ก็พยายาม
หาให้ ทำให้ทันทีไม่รีรอด้วยใจเอ็นดูรักใคร่ เสมอ
เหมือนกันหมด

เมื่อหลาน ๆ โต มีข้อข้องใจเกี่ยวกับธรรมะ
เกี่ยวแก่พิธีการประเพณีทางศาสนา ก็จะไปศึกษาหา
ความรู้ได้จากท่านทุกครั้งไป เพราะท่านเป็นผู้มีประสพ
การณ์มากมาย ท่านจะชี้แจงให้เข้าใจโดยละเอียด

อานิสงส์ผลบุญที่ท่านได้กระทำและปฏิบัติมา จึง
หมุนำให้ท่านมีอายุยืนถึง ๙๗ ปี ซึ่งนับว่าเป็นวาระ
ยาวนาน

คุณตาได้จากไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับคืน หลานๆ
เสียกายและเศร้าสลดใจอย่างหาที่เปรียบมิได้ รู้สึกว่า
ได้เสียผู้มีพระคุณยิ่งใหญ่นะไป พระคุณนั้นสุดพรรณนา
หลาน ๆ ขออนุโมทนาในส่วนกุศล คุณความดีและผลบุญ
ที่ท่านได้ทำไว้ และกุศลบุญใด ๆ ที่หลานได้กระทำหรือ
จะกระทำต่อไป ขอจงส่งผลถึงท่าน ขอให้วิญญานของ
ท่านได้รับทราบ และรับผลที่หลานได้กระทำนั้นด้วยทุก
อย่างทุกประการ ตราบเท่าถึงมรรคผลแห่งพระนิพพาน
นั้นเถิด.

จากหลาน ๆ

พ.อ. พงษ์ ภโวาท

Maison des Provinces de France
Cité Universitaire
Paris 14^e

ธันวาคม ๒๕๐๓

การจากไปของคุณตาโดยไม่มีเวลากลับ แม้จะรู้ว่า
เป็นธรรมชาติของมนุษย์จะหลีกเลี่ยงมิได้ ก็ไม่วายที่จะทำ
ให้จิตใจของหลานสลดหดหู่ หลานเคยได้รับความอบอุ่น
อยู่ร่วมร่วบ้านเดียวกับคุณตามาแต่เกิด คุณตามีพระคุณ
แก่หลานอย่างสุดซึ้ง ด้วยการอบรมสั่งสอนให้หลาน
ประพฤติดีประพฤติชอบ ตั้งตนอยู่ในศีลในสัตย์ ซึ่ง
หลานก็ได้ปฏิบัติตั้งนั้น เวลาหลานเจ็บป่วย คุณตาก็ได้
ช่วยดูแลแนะนำการรักษา เมื่อหลานไปกราบเท้าคุณตา
วันออกเดินทางลามาศึกษาวิชากฎหมายต่อ ณ ประเทศ
ฝรั่งเศส ภาพและคำพูดของคุณตายังติดตาและห่วงสำนึก
ของหลานอยู่มิรู้หาย ที่คุณตาลูบหัวแล้วให้ศีลให้พร
บอกว่า ตาจะรองนกว่าหลานกลับจึงจะตาย ซึ่งหลาน
ก็ได้พยายามเล่าเรียนเพื่อความสำเริง กลับมาให้คุณตา
เห็นหน้า ขณะนั้นแม่อายุคุณตาจะ ๙๓ ปีกว่าแล้ว แต่

ก็ยังแข็งแรง ไม่คาดคิดเลยว่าจักราชจะโหดร้าย ไม่
ยอมขยายอายุของคุณตาไว้ให้หลานได้ทันกลับมา

ทราบว่าคุณตาจากไปด้วยอาการสงบ ทั้งนี้เพราะ
บุญกุศลราศีที่คุณตาประกอบแต่กรรมดี มิได้ก่อให้เกิด
ความเดือดร้อนแก่ผู้ใด ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของ
คุณตาจะไปสู่สุคติในสัมปรายภพนั้น เทอญ.

จากหลานผู้อยู่ห่างไกล

พจน์ ขวัญพูลศรี

คำไว้อาลัย

นับตั้งแต่ข้าพเจ้าจำความได้ ข้าพเจ้าได้พบกับ
ความเมตตารักใคร่จากคุณปู่อย่างล้นได้ยากเหลือเกิน โดย
เฉพาะหน้าตักของคุณปู่^๕ พลอดภัยสำหรับเด็กชนๆ
อย่างข้าพเจ้า เมื่อตอนเล็กๆ ครั้นข้าพเจ้าเติบโต ท่าน
เป็นผู้นำพาข้าพเจ้าไปเข้าโรงเรียนด้วยตนเอง คุณปู่รัก
เกียรติของวงศ์ตระกูลมาก หวังที่จะได้เห็นลูกหลานเป็น
คนดี มีความรู้ เป็นหลักเป็นฐานด้วยกันทุกคน ทุกครั้ง^๕
เมื่อไปพบ ท่านจะต้องถามถึงตำแหน่งหน้าที่การงาน
เงินเดือนและทุกข์สุขทางครอบครัว ตลอดจนการเล่นของ
ท่าน นับว่าเป็นการดีอย่างหนึ่งที่ข้าพเจ้าต้องมานะ
เพื่อหาความก้าวหน้าในหน้าที่การงานอยู่ตลอดเวลา ซึ่ง
ก็ได้รับการพิจารณาเลื่อนฐานะตำแหน่งหน้าที่และเงิน
เดือนทุกปี ในที่สุด ท่านได้ตักเตือน ประเด็นที่สำคัญ
ที่สุด ซึ่งข้าพเจ้าได้จดจำอยู่เสมอคือ “อย่าได้เอาเงินหลวง
ไปใช้ส่วนตัวเป็นอันขาด”

คุณปู่ได้จากไปด้วยอาการอันสงบในวาระสุดท้าย
โดยมิได้รับการทรมานจากโรคร้าย หรือทุรุษทุรายแต่
ประการใด คุณปู่สำเร็จแล้วซึ่งทุกอย่าง ดวงวิญญาณ
ของคุณปู่ไม่มีต่างพร้อยหรือสิ่งปฏิกูลติดไปด้วยเลย.

จากหลานของปู่เตย

สี่ห้ สุกลักษณ์

สถานีป่าตองเบชาร์ เปอร์ลีส มาเลเซีย

๒๑ ม.ค. ๐๘

๑. ศึกษารายชื่อในเล่มนี้แล้วคัดลอกชื่อผู้บริจาค
 ๒. ศึกษารายชื่อในเล่มนี้แล้วคัดลอกชื่อผู้บริจาค
 ๓. ศึกษารายชื่อในเล่มนี้แล้วคัดลอกชื่อผู้บริจาค
 ๔. ศึกษารายชื่อในเล่มนี้แล้วคัดลอกชื่อผู้บริจาค

สารบัญ

หน้า

ลักษณะเตโชธาตุออกจากกาย		๑
ว่าด้วยเตโชธาตุพิการ		๑
ว่าด้วยธาตุไฟเผาอาหาร		๑
ว่าด้วยวิสมาธาตุ		๒
ว่าด้วยติกขะธาตุ		๒
ว่าด้วยการมันท์ละธาตุ		๒
ยาแก้เตโชธาตุพิการ	ขนานที่ ๑	๒
”	” ขนานที่ ๒	๓
”	” ขนานที่ ๓	๓
”	” ขนานที่ ๔	๓
”	” ขนานที่ ๕	๔
”	” ขนานที่ ๖	๔
”	” ขนานที่ ๗	๔
ยาแก้โรคไฟธาตุเย็น		๕
ยาแก้ลมบ่วง		๕

ยาแก้ลมบ่วงอึกขนานหนึ่ง	๕
ยาอักษิณวคณะ แก้อาเจียน	๖
ยาจำเรณูพระธาตุ แก้พระวาตะ เสมหะ	
โลहितกำเร็บ แลแก้เส้นอันทพฤก	๗
ยาจำเรณูพระธาตุ ชูพระกำลั	๗
ลักษณะอาโปธาตุถอย	๘
ยาแก้อาโปธาตุวิการ	๘
ยาแก้ขัดบัสสาวะ	๘
ยาแก้วาโยธาตุวิการ ๒ ขนาน	๑๑
ยาแก้ปถวีธาตุวิการ	๑๒
คำแนะนำให้แพทย์พิจารณาในปฐมธาตุ	
อันจะแปรปรวนพิการ แลให้รู้สรรพคุณยา	
แลรस्याทั้ง ๕ ประการ	๑๔
ยาแก้ดีกำเร็บ	๑๕
ยาหอมตุ้ม แก้ไข้สันนิบาต	๑๗
ยามโหสถธิจันทร์ แก้ไข้สันนิบาต	
แลสรรพใช้ทั้งปวง	๑๗

หน้า

ยาแก้ไข้ให้อาเจียน	๑๘
ยาแก้เสมหะตีขึ้น	๑๘
ยาแก้ไข้ลงค	๑๘
ยาแก้ลมอัมพาตจับลิ้นค	๑๙
ยาทิพกาศ แก้ระส่ำระสายกินไม่ได้นอนไม่หลับ	๑๙
ยาสุขไสยาสน์ แก้สรรพโรคทั้งปวงให้กินไม่ได้ นอนไม่หลับ	๑๙
ยาอินทวะมั่งสัง นัตถุแก้ไข้ตรีโทษ	๒๐
ยาแก้หวาดคามิได้	๒๐
ยาแก้พยาธิในท้อง ท้องบวมมานแลลมต่างๆ	๒๐
ยาทุเลาธาตุ แก้ลมกระสายแลอื่น ๆ	๒๒
ยาแก้ท้องทุบตี แลตกต้นไม้ ตกช้างม้า ๆ	๒๓
ยาอาภิสะ แก้ริดสีดวง, ไอ, ผอมแห้ง	๒๓
ยามหากทศใหญ่ แก้ลมปัตตมาฏ แลลมอื่น ๆ	๒๓
ยามหาวัณณะ แก้ฉันทะวุตติโรค ๙๖ ประการ	๒๕
ยามหามาตลุงเกษิ แก้ลม แก้เสมหะ	๒๕
ยาพระอังกบพระเส้นให้หย่อน	๒๖

ยาทาพระเส้น แก้มอม้พาท แลอื่น ๆ ๒๖

ยาทรงนัตถุ แก้วพระวาโย ๒๗

ยาทรงนัตถุ แก้วปวตพระเศียร แก้วสลบ ๒๗

ยาทรงทาพระนลาต แก้วพระโลหิตกำเดา ๒๘

ยาทรงเขี่ย แก้วฝักทุมเมีย แก้วพิษสัตว์
แลแก้วสตรเป็นฝักทุม ๒๘

ยามหาจุลทิพย์ แก้วพระเส้นอันทพฤก ๒๙

น้ำมันนวดพระเส้นอันทพฤก ๓๐

น้ำมันมหาวิศกรรราชไศล ทาแก้เส้น
อุทธังคมาวาท อัทธธังคมาวาท ๓๐

น้ำมันกาลาทีไศล ทาแก้พระเส้นอันทพฤก ๓๑

น้ำมันมหาประลัยกัลป์ ทรงแก้พระเส้นอันทพฤก
กล่อนลมง่อยเพลี่ย ๓๒

สีผึ้งบิพระเส้นให้หย่อน ๓๓

น้ำมันทรงพระนขา แก้วริดสีดวง ๓๔

น้ำมันบาดแผลตาอิน แก้วไส้ตวัน แก้วตะมอยมีตัว ๓๔

น้ำมันทรงแก้พระเกศาหล่น ให้คันให้หงอก เพื่อพระโรคจิตสีดวง	๓๕
น้ำมันแก้เปื่อยพัง	๓๕
น้ำมันองคสูตรอุปถัมภ์ แก้อองคสูตร ริดสีดวงงอก	๓๖
น้ำมันแก้เน่าเปื่อยอุปถัมภ์	๓๖
น้ำมันทรงหยอดในพระกรรณ แก้ตึง แก้คัน	๓๗
น้ำมันทรงยอนพระกรรณ แก้เปื่อยคัน	๓๗
น้ำมันมหาจักร แก้ลม ริดสีดวง แก้เปื่อยคัน	๓๘
สผิงทรงปิดพระยอด	๓๘
น้ำมันแก้เปื่อยเน่าใหญ่่น้อย	๓๙
น้ำมันทิพโสฬศ แก้ฝี ๑๖ จำพวก แลพิษตานซาง เมื่อยขบ	๔๐
ยาของคุณพ่อจอน ศุภลักษณ์	๔๒
หลักการประพฤติปฏิบัติเบื้องต้นในพระพุทธศาสนา	๔๖

พิมพ์

กอลเหล็กไม้จันทน์ มีอักษรพระพุทธรูปธรรมจักร

เศวตฉัตรโศภิต

๖๓

เพ็ญอักษรธรรม

๖๓

๖๓

๖๓

๖๓

๖๓

๖๓

๖๓

๖๓

๖๓

๖๓

๖๓

๖๓

ตำราพระโอสถพระนารายณ์

๑ ลักษณะเตโชธาตุออกจากตัวนั้น ให้อ่อนปลาย
มือปลายเท้า แล้วให้ปวดขบ มีพิษ แล้วก็แปรไปให้
บวมหน้า บวมมือ บวมท้อง บวมเท้า แล้วก็ฝนชนทั้ง
ตัวทั้งผด แลหักจมไปทำห้อง บุพโพลหิต ให้มือแล
เท้าตาย รู้ถึงแก้มท้อง พร้อมด้วยโทษ ๑๕ วัน ตั้ๆ

๑ เตโชธาตุพิการนั้น ให้กลั่อกกลั่ใจ ให้ไอ
เป็นมอคร่อ ให้ทำห้อง ท้องขึ้น ให้บวมมือ เท้าบวม
มักให้นอนหลับแต่เพลากลางวัน เหตุตั้งนั้น คือไฟธาตุ
อันชื้อ ชีรณัคคี สำหรับเผาภายในให้เหี่ยวแห้งคร่ำคร่าอัน
ย่อมเย็น จึงให้เป็นไปต่างๆ

๑ ปริณามัคคีไฟเผาอาหารนั้นมีลักษณะ ๔ ประการ
คือ สมธาตุไฟ ธาตุนั้นเสมอ บริโภคอาหารเข้าไปพอ
บังควร ไฟธาตุเผาอาหารแหลกแล้ว ก็มีไต่อยากอาหาร
อีกเลย อิ่มเป็นปรกติอยู่ ๗

๑ วิสมาธาตุนั้น บางวันให้ผูก บางวันให้ลง
บางวันให้อยากอาหาร บางวันให้คับท้อง แน่นอก แน่น
ใจ มักให้แก่นคอ ดังนี้ เหตุไฟธาตุมิได้เสมอ วาโย
เดินมิสะดวก จึงตั้งเป็นลมก่อนเข้าได้ในท้อง โทษวาโย
มีกำลัง ฯ

๑ ทิกษะธาตุนั้น คือ ไฟธาตุแรง เผาอาหาร
ฉับพลันยิ่งนัก บริโภคอาหารเข้าไปมากแล้ว อยู่บ่มินาน
ให้อยากอาหารอีก ฯ

๑ มันทกะธาตุนั้น ไฟเผาอาหารอ่อน บริโภค
อาหารก็มีได้ บ้างเกิดให้ลงเองวันละ ๒ เฟลา ๓ เฟลา
ให้ถอยแรง จะเดินไกลก็มีได้ดังนี้ เสมอหะจึงประชุมกัน
เข้าได้ โทษในเสมหะกำเริบมีกำลัง แลไฟเผาอาหารมิได้
เสมอแล้วเมื่อใด โรคนี้จะแปรให้เป็นต่างๆ ฯ

๑ ยาสำหรับเตโชธาตุอันพิการ เอาผลกระเบา
รากไคร้เครือ ผลพิลังกาสา ผลสมอไทยเหลื่อม ผล
มะขามป้อม ผลชะพลู ว่านเปราะป่า หญ้ารงกา

ชะเอมไทย รากผักแพ้วแดง ยา ๑๐ สิ่ง^๕เสมอภาค ทำ
เป็นจุนละลายน้ำร้อน ชันทสกกรก็ได้ กินหายแล ฯ

๒

๑ ถ้ามีถอย ให้ประกอบยาเป็นอันดับกันไปภาค
หนึ่งเอามหาหิงค์ ตีป्ली รากชะพลู ว่านนํ้า ขิงแห้ง
พริกอ่อน ผลราชดัด ผลพิลังกาสา รากผักแพ้วแดง
ผลมะแว้งต้น ใบยางทวาย ยา ๑๒ สิ่ง^๕เสมอภาค ทำ
เป็นจุนละลายนํ้าวกเขา นํ้านมโคก็ได้ ฯ

๓

๑ ถ้ามีถอย ให้เอามหาหิงค์ส่วน ๑ ว่านเปราะ ๒
ผลชะพลู ๓ ขิงแห้ง ๔ เทียนยาวภานี ๕ ผักแพ้ว
แดง ๖ โกฐสอเทศ ๗ สมอไทยเหลี่ยม ๘ ตีป्ली ๙
ผลขี้ล่อม ๑๐ ทำจุนละลายนํ้า^๕ผงรวง นํ้ามูตรโคดำก็ได้ ฯ

๔

๑ ถ้ามีถอยไซ้ ให้เอาโกฐสอ โกฐเขมา รากพิลัง
กาสา ผลราชดัด ผลสรรพพิศม์ ผลสวาติ จุกโรหิณี
รากกรงเขมา รากมะแว้งเครือ รากจิงจ้อใหญ่ มหาหิงค์
ผลจันทน์เทศ เทียนดำ เทียนขาว ยา ๑๔ สิ่ง เสมอภาค

ทำเป็นจุนละลายน้ำนมโคก็ได้ สัมมะงัวก็ได้ ยาชนान^๕
สำหรับแก้เตโชธาตุอันพิการหายแล ฯ

๕

๑ ยาแก้เตโชธาตุให้เอารากผักแพ้วแดง โกฐเขมา
ชะเอมไทย ลูกมะขามป้อม รากไคร้ต้น ว่านเปราะป่า
รากสวาติ หนุ้าร้างกา เสมอภาคทำเป็นจุน ละลาย
น้ำร้อนก็ได้ น้ำนมโคก็ได้ กินตามควร แก้เตโชธาตุ
อันพิการหายแล ฯ

๖

๑ ขนानหนึ่งให้เอา ว่านน้า เปลือกมูกหลวง
ซีล่อม รากเสนียด ขิงแห้ง ดีปลี เกลือเทศ เสมอภาค
ทำเป็นจุนแล้ว เอามูตรโคตำคลูกยาผงตากแดดจนแห้ง
ละลายน้ำร้อน น้ำผึ้งรวงก็ได้ กินตามควร แก้เตโชธาตุ
อันพิการแล ฯ

๗

๑ ถ้ามียอย ให้เอาผลชะพลู ผลสมอไทย ผลจิง
จ้อหลวง รากเจตมูลเพลิง ผลมะขามป้อม ว่านเปราะป่า
รากไคร้ต้น รากไคร้เครือ ชะเอม หนุ้าร้างกา รากกระ
เบา เสมอภาค ทำเป็นจุนละลายชั้นทสกร กินตามควร
แก้เตโชพิการให้โทษแล ฯ

๘

๑ อนึ่ง บุคคลผู้ใดมีไฟธาตุอันเย็น พึงให้นอนหลับเมื่อเพลากลางวันนั้นมาก จะยาไชร ให้เอาผลสมอไทยอันเป็นเหลี่ยม ๔ เหลี่ยม ๕ เหลี่ยม คอติงค่อน้ำเต้า เนื้อเหลืองเอาแต่เนื้อ ตีปี้ เสมอภาคทำเป็นจุณละลายน้ำร้อน เกลือรำหัด กินแก้ไฟธาตุอันเย็นอันหย่อน ให้เสมอเป็นปรกติ ให้มีกำลัง แก่ลมเป็นก้อน แลลมอันให้เสียตางชายโครง แลตะโพก สิ้นหลัง ให้ท้องขึ้นท้องพอง แก้ธาตุพิการให้ปรกติ ฯ

๑ ไฟธาตุบุคคลผู้ใดเผาอาหาร ซึ่งบริโภคนเข้าไปนั้นแหลกออกได้ จึงบังเกิดลมในท้องนั้นพืดมีกำลังกล้าย่อมให้ลงให้อาเจียนบ้าง เรียกว่าลมบ่วง ฯ

๙

๑ ถ้าจะยาไชรให้เอาตริกฏก ผลกะเข้ ไขมันน้อย เสมอภาค นามะงวเป็นกระสาย บดทำแท่งละลายน้ำร้อน กินบ้างใส่ตาบ้างหาย ฯ

๑๐

๑ ถ้ามีถอย ให้เอาเปลือกกะเข้แดง รากหญ้าพันงูแดง ไขมันน้อย ใบสะเดา บอระเพ็ด เปลือกกรกฟ้า เปลือก

มุกมัน เสมอภาค ต้ม ๔ เอา ๑ กินแก้มักเป็นป่วงกลาง
คืน ถ้ามิถอยให้เอา พริก ขิง กระเทียม ขมิ้นอ้อย
ใบสะเตา เสมอภาค ทำเป็นจุนละลายน้ำร้อน เกลือรำหัด
กินแก้ลมป่วงหาย ฯ

๑๑
๑ อักคินี้วคณะให้เอา กัญชา ยิงสม สิ่งละส่วน
เปลือกอบเชย ใบกระวาน กานพลู สะค้าน สิ่งละ ๒ ส่วน
ขิงแห้ง ๓ ส่วน รากเจตมูลเพลิง ดีปลี สิ่งละ ๔ ส่วน
น้ำตาลกรวด ๖ ส่วน กระทำเป็นจุน น้ำผึ้งรวงเป็น
กระสาย บดเสวยหนักสัณ ๑ แก้อาเจียน ๔ ประการ
ด้วยติชากนี้กำเรบ แลวิสมามันทาคนี้อันทุพล จึงคลื่น
เหียนอาเจียน มิให้เสวยพระกระยาหารได้ ให้จำเรณู
พระธาตุทั้ง ๔ ให้เสวยพระกระยาหาร เสวยมีรสชูกำลัง
ยิ่งนัก

ข้าพระพุทธเจ้า ขุนประสิทธิโอสภจีน ประกอบ
ทูลเกล้า ฯ ถวาย ครองสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าเมือง
ลพบุรี เสวยเพลาเข้าอัครา ดินักแล ฯ

๑ จำเริญพระธาตุให้เอาไปรักแห้ง บอระเพ็ดแห้ง
 หัวหมู ดอกชราก็ ผลมะตูมอ่อน รากมะตูม โกงู
 หัวบัว เทพทาโร สมอเทศ เทียนแดง เชือกเขาพรวน
 ชิงแห้ง ดีปลี กระเทียมทอก รากชะพลู เกลือสินเฑาว์
 เสมอภาคทำเป็นจุน บดด้วยน้ำผึ้งรวง น้ำสุรา ระคน
 กันเป็นลูกกอน เสวยหนักสัณ ๑ แก้วพระวาตะ เสมอหะ
 โลหิตกำเร็บอันทุพล แก้วพระเส้นอันทพฤก อันกระต้าง
 ตึงแต่พระชงฆ์ขึ้นไป ตราบเท่าถึงบันพระองค์ ให้
 พระเส้นนั้นอ่อน ให้เสวยพระกระยาหารเสวยได้ ให้
 จำเริญพระสกลธาตุเป็นอันยิ่ง

ข้าพระพุทธเจ้า ออกขุนทิพจักร ประกอบ
 ทูลเกล้าฯ ถวาย ฯ

๑ จำเริญพระธาตุทั้ง ๔ ชูพระกำลั้ง เอาว่านน้ำ
 รากเจตมูลเพลิง รากแคป้า รากพนมสวรรณ เสมอภาค
 ต้มด้วยพระสุธารส ๔ เอา ๑ เมื่อจะเสวยเอาขันตสกร
 ประลงแต่พอประมาณ เสวยตามสมควร ชูพระกำลั้ง
 เจริญพระธาตุทั้ง ๔

ข้าพระพุทธเจ้า ออกพระสิทธิสาร ประกอบ
ทูลเกล้า ฯ ถวาย ฯ

๑๔

๑ อาโปธาตุถอยนั้นให้ลงท้อง ให้เจ็บท้อง จุก
อก เป็นกระสายกล่อน บ้างก็เป็นพรวดกกลงชนกลง
ให้ขัดหัวเห่นาเสียตราข้าง ผู้หญิงข้างซ้าย ผู้ชายข้างขวา
แล้วให้แปรไป ให้ตกบุฟโฟ โลหิต ให้เสโทตกหนัก มัก
ให้ไปบัสสาวะวันละ ๒๐-๓๐ เฟลา บ้างก็ให้ขัดปวด
มิสะตวก บริโภคอาหารก็มีให้อิ่ม ให้ท้องขึ้นท้องพอง
ผอมเหลือง ถ้าเกิดแก่บุคคลผู้ใด เป็นกรรมผู้นั้นแล
ท่านให้ประกอบยานกินตามบุญ ประดุจไม้เท้า แลโรค
นั้นผันแปรต่างๆ จะให้ขัดเข้าแลฟองดุจให้เย็นเท่านั้น
ยาสำหรับแก่นั้น ให้เอาสีล่อม รากว่านน้ำ เปลือก
มูกเหลือง น้ำเต้าขม ผลกระทอม เสมอภาค ทำเป็นจุน
ละลายมูลรโคดำก็ได้ น้ำฝักรวงก็ได้ กินตามกำลัง กิน
แก้วโยธาตุพิการแล ฯ

๑๕

๑ ถ้ากินมิถอย ให้เอาตริกะฎุก รากจิงจ้อหลวง
ผลรากตัก หัวหมู กระพังโหม เข้าชา ขมิ้นอ้อย หอม

แดง ยาทั้งนี้เสมอมาก ทำเป็นจุนละลายน้ำหย้นเหล้า
น้ำร้อนก็ได้ กินตามกำลัง แก้อาโปธาตุพิการแล ฯ

๑๖

๑ ถ้ามิถอย ให้เอาบอระเพ็ด ข่าตาแดง พรรณ
ผักกาด กระตอม รากมะแว้งต้น ไพล กระชาย แก่นสน
จันทน์เทศ จันทน์ เสมอมาก ทำเป็นจุนละลายน้ำ
มวกเขา กินตามกำลัง แก้อาโปธาตุพิการแล ฯ

๑๗

๑ ถ้ามิถอย ให้เอาผลมะขามบ่อม ตรีผลา สะค้าน
รากชะพลู ตรีกะฐุก ข่าแห้ง ลูกจันทน์ เสมอมาก ทำ
เป็นจุนละลายน้ำใบผักไผ่ น้ำใบกล้วยตีบก็ได้ แก้อาโป
ธาตุพิการหายแล ฯ

๑๘

๑ ขนानหนึ่ง ผักเผ้วแดง ผลขี้ล่อม เปลือก
มูกมัน ว่านน้ำ หญ้ารงกา เสมอมาก ทำเป็นจุนละลาย
น้ำผึ้งรวง น้ำร้อนก็ได้ กินพอควร แก้อาโปธาตุ อัน
ให้ท้องขึ้นท้องพอง ชัดอุจจาระ บั๊สสาวะมิสะดวกหาย
แล ฯ

๑๕

๑ ขนานหนึ่ง ให้เอาพริกกล่อน ขิงแห้ง หญ้า
รังกา เสมอภาค ทำเป็นจุนละลายน้ำร้อน มูตรโคดำ
ก็ได้ กินพอควร แก้อาโปธาตุพิการ อันทำให้ท้องผอม
เหลือง บริโภคอาหารมิได้หายแล ฯ

๒๐

๑ ขนานหนึ่งให้เอา รากผักแว่นแดง เปลือก
มูกมัน รากเสนียด หญ้ารังกา เสมอภาค ทำเป็นจุน
ละลายน้ำผึ้งรวง น้ำร้อนก็ได้ กินพอควร แก้อาโปธาตุ
พิการให้ร้อน ให้เสโทตกหนัก มักให้ไปอุจจาระบัสสาวะ
บ่อยๆมิสะดวก ผอมเหลือง ท้องขึ้นท้องพองหายแล ฯ

๒๑

๑ ขนานหนึ่ง เอาเปลือกมะขามบ้อม ผางเสน
ต้ม ๔ เอา ๑ กินแก้ตมูกตกหนักหยุดเป็นอันเที่ยงแท้
ได้แก้รอดจากความตายเป็นหลายคนมาแล้ว ฯ

๒๒

๑ ยาแก้ขัดบัสสาวะ ให้เอาใบกะเพราเต็มกำมือหนึ่ง
กินประสีขาวหนัก ๒ สลึง บดให้ละเอียด เอาใบชาต้ม
เป็นกระสาย ละลายถวายสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง

นิพพานท้ายสระ* ให้เสวย เมื่อเสวยพระโอสถแล้ว กราบ
ทูลให้เสวยพระสุธารสชา ตามเข้าภายหลังอีก ๒ ที่ ๓ ที่
ซึ่งขัตติยสวามีนไปพระบังคนเบาสะดวก

ข้าพระพุทธเจ้าพระแพทย์โอสถฝรั่ง ประกอบ
ทูลเกล้าฯ ถวาย ได้พระราชทานเงินตราชั่ง ๑ ๗

๒๓

๑ วาโยธาตุพิการนั้น ท้องเปล่าอยู่ มิได้บริโภค
อาหารสิ่งใดเข้าไปก็ให้อาเจียน บางที่ต่อบริโภคอาหาร
เข้าไป จึงให้อาเจียน ในท้องนั้นเต็มไปด้วยลม มีเสียง
เป็นอันดัง ลักษณะดังนี้ คือวาโยธาตุให้โทษ ถ้าจะ
ยาไซ้ให้เอาเปลือกมูกหลวง พริกไทย ขิงแห้ง ผล
ตลอด ว่านน้า แห้วหมู หนักรังกา ผักแพ้วแดง
รากไคร้เครือ สมอไทยลูกเหลี่ยม เสมอภาค ทำเป็นจุน
ละลายด้วยน้ำมูตรโคดำ น้ำสุราก็ได้ กินตามกำลัง แก่
วาโยธาตุพิการแล ฯ

๒๔

๑ ถ้าแลผ้นแปรไป โรคนี้ย่อมว่าเป็นริดสีดวง
ดังนี้ จึงประกอบยานี้ไว้ ให้เอามหาหิงคุ์ ว่านน้า

* ก่อสมเด็จพะเพทราชา

ผลราชคัต ผลสวาทิ ตีป्ली โกฐูเชมา กรุงเชมา ชะเอม
ชิงแห้ง ไบยางทราย เสมอภาค ทำเป็นจุนละลายน้ำร้อน
น้ำผึ้งรวง น้ำนมโคก็ได้ แก้วโรตีสีตวงเพื่อวาโยธาตุให้
โทษหายแล ถ้ามิถอยให้เอา ชะเอม รากเจตมูลเพลิง
รากหนดีใบแฉก รากจิงจ้อใหญ่ ว่านน้ำ ใบตลอด
ต้มด้วยเกลือตากแดด ตริกะฐุก กระบูน ไบหนาด
เสมอภาค ทำเป็นจุนละลายน้ำร้อน น้ำผึ้งรวง น้ำมูตร
โคดำก็ได้ กินตามกำลัง แก้วโรตีสีตวงอันพิการหายแล ฯ

๑ ปลิวโรตีสีตวงออกจากตัวนั้น ให้เจ็บท้อง ท้องขึ้น
ท้องพอง ย่อมว่าเป็นโรตีสีตวง ผอมเหลือง ให้เสียค
สันหลัง แล้วแปรไปเป็นองคสูตร ให้ตกบุพโพโลหิตทาง
ทวารหนัก ทวารเบา ถ้าแก้มท้อง ถอยอายุแล ฯ

๒๕

๑ ยาแก้ปลิวโรตีสีตวง ให้เอาไบบางทราย กระเทียม
ตีป्ली ผลมะตูมอ่อน ผลมะแว้งทั้ง ๒ สะก้าน รากผักแผ้ว
ว่านน้ำ สมอไทย สัตบุษเทศ เสมอภาค ทำเป็นจุน
ละลายน้ำนมคน น้ำนมโคก็ได้ แก้ปลิวโรตีสีตวงพิการแล ฯ

๒๖

๑ ถ้ามิถอย ให้เอามหาหิงคุ์ ๑ ถัง น้ำ ๑ ถัง ตรีผลา ๑ พูล ง้วนหมุ ชะตามังสี รากขั้ตมอน เสมอภาค
ทำเป็นจุน ละลายน้ำส้มส้ม น้ำร้อนก็ได้ กินตามกำลัง
แก้ปถวีธาตุพิการ แล ฯ

๒๗

๑ ถ้ามิถอย ให้เอาบอระเพ็ด กระพังโหม ราก
มะแว้งทั้ง ๒ รากหญ้าขั้ตมอนหลวง รากขี้กาแดง เชือก
เขา พรวน เสมอภาค ทำเป็นจุน ละลายน้ำจันทน์ขาว
น้ำชะเอมก็ได้ กินตามกำลัง แก้ปถวีธาตุพิการ แล ฯ

๒๘

๑ ถ้ามิถอย ให้เอาฝิ่น ๑ ผลมะตูมอ่อน ดอก
บุณฑก ผลพิลังกาสา สัตบุษเทศ กระพังโหม หญ้า
ลูกเกล้า ใบมะงั่ว ใบทองหลางใบมน สิ่งละ ๒ ส่วน
ทำเป็นจุน ละลายน้ำร้อน กินตามกำลัง แก้ปถวีธาตุ
พิการหายแล ฯ

๒๙

๑ ถ้ามิถอย ให้เอาหนังจระเข้ มูลโค นอแรด
หอยขม เขากระบือ ยา ๕ สิ่งนี้เผาเสียก่อน กระเทียม
ลูกจันทน์ ดีปลี หัวหมู เสมอภาค ทำเป็นจุน ละลาย

น้ำร้อน กินพอควร แก้ปถวีธาตุพิการ อันให้เจ็บท้อง
หนักมีรูว้าย ได้กินยานหายแล ฯ

๓๐

๑ ขนานหนึ่ง ให้เอา ดีปลี ผลมะตูมอ่อน สะค้าน
ผลสมอไทย ว่านน้ำ ใบเจตมูลเพลิง เสมอภาค
ทำเป็นจุณละลายน้ำผึ้ง น้ำร้อนก็ได้ กินพอควร แก้
ปถวีธาตุอันให้โทษ ให้เจ็บเนื้อทั่วทุกเส้นขน ลมที่ขึ้น
ในท้องมีเสียงอันดังต่าง ๆ หายแล ฯ

๑ อัย กายโย อันว่าร่างกายเราท่านทั้งหลายนี้ เหตุ
ธาตุทั้ง ๔ เป็นที่ตั้งแห่งกายแลอายุ ถ้าธาตุทั้ง ๔ มิได้
บริบูรณ์แล้วเมื่อใด สมุฐานก็จะแปรไปให้กำเนิดแก่โรค
เมื่อนั้น เวชโช อันว่าแพทย์ผู้พยาบาลใช้สืบไปเมื่อหน้า
จงพิจารณาให้แจ้งไปในปฐมธาตุทั้งหลายอันจะแปรปรวน
พิการกำเริบ ตามฤดูเดือนวันเวลาอายุที่อยู่ที่เกิดก่อน
จึงจะรู้กำเนิดไข้ แล้วให้รู้สรรพคุณยา แลรสยาทั้ง ๕
ประการก่อน จึงจะประกอบยาว่างยา ถ้าว่างยาชอบ
โรค ๆ นั้นกล้วยาตุจกาทเห็นธนู ถ้ามีดังนั้น ตูจดังหมู่นื้อ
เห็นพระยาไกรสรสีหราช ก็จะปราศหนีไปโดยเร็ว ถ้า

ทุโรคมิถุก วางยาผิด ตั้งอสรพิษอันบุคคลเอาไม้ไปรัน
ลงที่ชนดหาง โรคคือโทโสจะกำเริบขึ้นกลมทั่วสรรพางค์
กาย มรณ อันว่าความตาย ภวิสฺสติ ก็จะมี ฐวฺ แท้จริง

ถ้าใช้ในคิมหันต์ โลหิตมีกำลัง วสันต์ วาโยมี
กำลัง เหมันต์ เสมหะมีกำลัง กล่าวไว้ดังนี้พอประมาณ
วิถการแจ้งอยู่ในฤดู ๖ คัมภีร์มหาโชติรัตน์ แลโรคนิทาน
นั้นแล้ว อันยาแก้ธาตุพิการนั้น ถ้าเตโชธาตุพิการ ให้
ประกอบยา รสขม รสเผ็ด รสฝาด ถ้าอาโปธาตุพิการ
ให้ประกอบยา รสขม รสหวาน โทษกำเริบนั้น ท่านยก
ขึ้นเป็นอากาศธาตุ ถ้าให้โทษ ให้ประกอบยา รสขม รส
เย็น จึงจะชอบโดยโรค ถ้าแลยาหามิได้ ยาเตโชธาตุ
ยาอาโปธาตุ นั้นใช้ร้ต่างกันได้ ยาวาโยธาตุ ยาปถวีธาตุ
นั้นใช้ร้ต่างกันได้ ถ้ามีรู้จักสรรพยาแท้ ให้ถามพฤตมา-
จารย์ให้แจ้งประจักษ์ก่อน จึงประกอบ จึงจะชอบด้วย
โรคอันกล่าวมาแต่หลังนั้นแล ฯ

อนึ่ง ลักษณะดีกำเริบ ดีร่ว ดีขึ้น ย่อมให้จักษุ
เหลือง จักษุเขียว อุจจาระ บัสสาวะ เนือกก็เหลือง ให้

ใจน้อย มักรโกรธ มักรขลาด เจริญด้วยผี ละเมอเพื่อพก
คลังไคล้ไหลหลง เพศทั้งนี้ ให้เร่งยาจงจับพลัน

ถ้ามิถอย ล่วงเข้าตรีโทษได้ จะกลายเป็นลม
อัมพาต ลมราหย์กษ ลมวิหค กำหนดยามิต้อง ๗ วันตาย

๓๑

๑ ถ้าจะยาไซ้ให้เอาหอมแดง รากขี้กาแดง ราก
สะอึก แก่นสน สมอไทย บอระเพ็ด เสมอภาค สิ่งละ
ตำลึง ต้ม ๔ เอา ๑ กินแก้ดีกำเริบ หายแล ฯ

๓๒

๑ ถ้ามิถอย ให้เอาแก่นจันทร์ กรูงเขมา แก่น
สน กระพังโหมทั้งใบทั้งราก เสมอภาค ต้ม ๔ เอา ๑
กินหายแล ฯ

๓๓

๑ ถ้าใช้น้ำร้อนให้กระหายน้ำนัก เอาจันทร์ขาว
ใบพลูแก่ ขิง ขัณฑสกร เสมอภาค ทำเป็นจุนละลาย
น้ำดอกไม้นี้เป็นกระสาย ทั้งบดละลายกิน ร้าหัดพิมเสน
ด้วย แก้วร่อนแก้กระหายน้ำแล ฯ

๓๔

๑ ถ้ามิถอย ให้เอาเปลือกมะรุ่ม ขมิ้นน้อย
พรรณผักกาด เสมอภาค น้ำดอกไม้นี้เป็นกระสาย บด
ละลายกิน แก้วร่อน แก้กระหายน้ำ หายแล ฯ

๓๕

๑ ถ้ามียอย ให้เอาน้ำอ้อยสด น้ำใบผักเป็ด พริก
ไทย รำหัดหน้อยหนึ่ง กินแก้ร้อนแก้กระหายน้ำหายแล

๓๖

๑ ถ้ามียอย ให้เอาซานอ้อย กายาน แก่นปุน
กรักขีตาก ร่มหม้อใหม่ใส่น้ำไว้ จึงเอาดินสอพองเผาให้
สุก ใส่ลงในหม้อน้ำนั้น ให้คนใช้กินเรื่อยๆ แก้ร้อน แก้
กระหายน้ำ หยุดแล ฯ

๓๗

๑ ยาหอมคุมให้เอา แก่นมะขาง เปลือกมะขาง
เปลือกไข่เน่า ชะเอมเทศ กรักขี จันทน์แดง จันทน์ขาว
ดอกพิกุล ดอกบุณฑาค ดอกสารภี เกสรบัวน้ำ เสมอ
ภาค ทำเป็นจุณ น้ำดอกไม้เป็นกระสาย บดทำแท่ง
ละลายน้ำดอกไม้ น้ำชาขาวก็ใช้ได้ รำหัดพิมพ์เสนลง ทั้ง
กิน ทั้งชโลม แก้ไข้สันนิบาตอันมีกำลังมาก หายแล ฯ

๓๘

๑ มโหสถธิจันทน์นั้น เอา สมุลแว้ง ดอกมะลิ
สารภี พิกุล บุนนาค เกสรบัวหลวง เกสรสัตตบงกช
จันทน์ทั้ง ๒ กฤษณา กระลำพัก ขอนดอก แผลกหอม
ตะนาว เปราะหอม โกฐหัวบัว เสมอภาค น้ำดอกไม้

เป็นกระสาย บดทำแท่งละลายน้ำชาขาว น้ำดอกไม้
ก็ได้ รำหัดพิมเสนโลม ถักินแทรกชั้นทสกรลงด้วย
แก้พิษไข้สันนิบาต อันตัวร้อนหนัก สรรพไข้ทั้งปวง
หายสิ้นแล ฯ

๓๕

๑ ถ้าแลไข้ให้อาเจียนหนัก ให้เอาน้ำฝางส่วน ๑
จึงเอาเถาตำลึงมาตัดออกเป่าเอาแต่น้ำ ๒ ส่วน เอา
พิมเสนรำหัดลงกิน แก้อาเจียนหายแล ดื่นัก ฯ

๔๐

๑ ถ้าเสมหะปะทะหนักให้อา กล้วยปากควาย ใบ
พลูแก ตำบดเอาแต่น้ำ แล้วเอาพิมเสนรำหัดลงพอควร
กินแก้เสมหะขึ้น สงบแล ฯ

๔๑

๑ ถ้าแลไข้ขึ้นให้ลิ้นหด เจริจามิซัด ให้เอาใบ
ผักคราด ใบแมงลัก พรมมิ ข่าตาแดง สารส้ม เกลือ
เทศ เสมอภาค น้ำร้อนเป็นกระสาย บดทำแท่งละลาย
น้ำมะนาว รำหัดพิมเสนลง ทาลิ้นแล้วนวดต้นลิ้น ลิ้น
หด เจริจามิซัด หายแล ฯ

๔๒

๑ ถ้ามิถอย ให้เอาตึงเหลื่อม พิมเสน สิ่งละส่วน
 รากพริกไทย รากกรงเขมา สิ่งละ ๒ ส่วน ทำเป็น
 จุน ละลายน้ำผึ้งรวงกินพอควร แก้มอัมพาตอันจับ
 ให้สิ้นหดหายแล ยานดียิ่งนัก ฯ

๔๓

๑ ยาทิพภาศ ให้เอา ยาค้า เทียนดำ ลูกจันทน์
 ดอกจันทน์ กระวาน พิมเสน สิ่งละส่วน กระบูน ๔
 ส่วน ฝิ่น ๘ ส่วน ใบกัญชา ๑๖ ส่วน สุมราเป็นกระสาย
 บดทำแท่ง น้ำกระสายใช้ให้ชอบโรคร้อนแลเย็น กินพอ
 ควร แก่สารพัดทั้งหลายอันให้ระส่ำระสาย กินข้าวมิได้
 นอนมิหลับ ตกบุพโพโลหิตลงแดง หายแล ฯ

๔๔

๑ ยาสุขไสยาสน์ ให้เอา กระบูนส่วน ๑ ไสสะเดา
 ๒ ส่วน สหส์คุณเทศ ๓ ส่วน สมุลแว้ง ๔ ส่วน เทียนดำ
 ๕ ส่วน โกฐกระดูก ๖ ส่วน ลูกจันทน์ ๗ ส่วน ดอก
 บุนนาค ๘ ส่วน พริกไทย ๙ ส่วน ขิงแห้ง ๑๐ ส่วน ดี
 ปลี ๑๑ ส่วน ใบกัญชา ๑๒ ส่วน ทำเป็นจุน ละลายน้ำผึ้ง
 เมื่อจะกิน เสกด้วยสัพพีติโย ๓ จบ แล้วกินพอควร แก่

สรรพโรคทั้งปวง หายสิ้น มีกำลัง กินข้าวได้ นอนเป็น
สุขนั้กแล ฯ

๔๕

๑ ยา อินทวะมัสสัง ให้เอา ปรัต สุพรรณ
กันโหรา ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ลูกตลอด พริกไทย
มหาหิงคุ์ ลำพัน ลูกน้ำเต้า ลูกโหนดมะนาว ลูกบวบ
เหลียม สมอภาค ทำเป็นจุน นัตถุ์แก้ไข้ตรีโทษ
ถอยแล โหราแลโกฐนั้น ตามแต่จะเลือกใช้เถิด ฯ

๔๖

๑ ยาแก้หาคำมิได้ ให้เอา รากหนดีใบแจก
รากหิงหาย รากพรมมิ สมอทั้ง ๓ กำทอด แปรรอามขน
ผักรากพฤษ์ รากสกุย ขันทศกร ยา ๑๐ สิ่งนี้ สมอภาค
แช่มุตรโคดำไว้ ๗ วัน จึงตากแดดจนแห้ง แล้วเอายาง
สลัดไคแห้งเทำยา บดจนละเอียด ประชุมคเซียง พิมเสน
ลงพอควร โรยกลีบจำปาก็ได้ ต้มลงด้นักแล ฯ

๔๗

๑ ขนानหนึ่ง ให้เอา ว่านน้ำส่วนหนึ่ง เทียน
ยาวภาณี่ ๒ ส่วน มหาหิงคุ์ ๓ ส่วน เกลือสินเธาว์ ๔
ส่วน รากเจตมูลเพลิง ๕ ส่วน ขิงแห้ง ๖ ส่วน ตีป्ली

๗ ส่วน ดองทิ้งเท่ายาทั้งนั้น ยางสลัดไต่แห้งเท่าดองทิ้ง
น้ำมะนาวเป็นกระสาย บดทำแท่งเท่าลูกนุ่นตากในร่ม
ละลายน้ำมะนาว ร้าหัดเกลือ กินเม็ดหนึ่ง ลงหนหนึ่ง
กิน ๒ เม็ด ลง ๒ หน ตามแต่จะกินพอกำลังเกิด แก้
พยาธิอันเป็นตัวในท้องบ้าง ท้องมาน จุกกระผามม้ามย่อย
ลมจุกเสียด หาวเรอ แลลมทันท้อง ลมกระสาย ลม
สันดาน ลมพรรตึก กรอบมูลริดสีดวงทั้งปวง แลมอง
คร่อ ถ้าสตรีชั้ตระกูลโลหิตชั้น โลหิตแก่น โลหิตกรัง กิน
ยานี้เนื่องๆ โลหิตตกสะควากตีนักแล ยานี้ประเสริฐนัก
เว้นแต่กรรมใดกระทำความแต่บุรพชาติโน้น จึงจะมีหายแล ฯ

๔๘

๑ ขนานหนึ่ง ให้เอาหญ้าไทรมาบิดเอาแต่น้ำ ๔
ทะนาน พริกไทยทะนาน ๑ เคี้ยวขึ้นด้วยกันให้น้ำหญ้า
ไทรแห้งซาบเข้าในพริกนั้น แล้วตากจนแห้ง ตำระแนง
เป็นผง จึงเอารากเจตมูลเพลิง สหสฺสคุณ ตำระแนงเป็น
เป็นผงไว้แต่ละสิ่งๆ เมื่อจะกินจึงเอา สหสฺสคุณส่วน ๑
พริก รากเจตมูลเพลิง สิ่งละ ๖ ส่วนประสมกัน บดด้วย
น้ำผึ้งรวงกิน ฯ

๑ ถ้าจะให้ทุเลาธาตุ เอาพริก เจตมูลเพลิง แต่
 สิ่งละส่วน เอาสหัสคุณ ๒ ส่วน ๓ ส่วน ๔ ส่วน ก็ตามเถิด
 ลงแล เมื่อจะประสมยานั้น เคี้ยวน้ำผึ้งให้เป็นยางชุม จึง
 เอายาผงปรุกลง บดบ้นเป็นลูกกอน กินหนักสสิ่งหนึ่ง
 แก้วรัตสีดวง แก้วลมกระสาย ลมสันดาน บ้าง ท้องมาน
 จุกกระผามม้ามย่อย พยาธิเกิดในทรวงอก โลหิตตก
 ตกมูก ตกทวารทั้ง ๕ ตกเลือด เสมหะปะทะขึ้น ถอย
 สิ้นแล ฯ

๑ จิตรการียพิจรุญ ให้เอาโกฐสอ โกฐก้านพร้าว
 รากไคร้เครือ กระวาน ลูกเอ็น ลูกจันทน์ อบเชย
 สมุลแว้ง สะค้าน เกสรบุนนาค น้ำประสานทอง เทียน
 ทั้ง ๕ สัตบุษเทศ กรามพลู เกลือสินเธาว์ สิ่งละส่วน
 วนน้ำ ๒ ส่วน ขิงแห้ง ๓ ส่วน มหาหิงคุ์ ๔ ส่วน
 เจตมูลเพลิง ๕ ส่วน ติป्ली ๑๐ ส่วน พริกอ่อน ๒๘ ส่วน

ถ้าจะให้ทุเลาธาตุ เพิ่มพริกเข้าให้เท่ายาทั้งนั้น
 กระทำเป็นจุก ละลายน้ำผึ้งรวง กินเช้ากินเย็นหนักสสิ่ง
 หนึ่ง แก้วรัตสีดวง ผอมเหลือง ท้องรุ่ง พุงมาน จุก

กระพามม้ามเรื้อย มอกร่อ หืด ไอ ลมอัมพาต แล
ลมทั้งปวงหาย ฯ

๕๑

๑ ขนานหนึ่ง ให้เอารากฝ้ายฝีนใส่โถ เหล้าครึ่ง
หนึ่ง น้ำครึ่งหนึ่ง ให้สัณรูปจันทกหนึ่ง กินแก้ท้องทุบ
ถองโบที้ ตกต้นไม้ ตกข้าง ม้า โค กระบือ ฟกช้ำใน
อกเจ็บขัด หายสิ้นแล ฯ

๕๒

๑ อากิสะ ให้เอา จิงจ้อใหญ่ ๑ ส่วน ชันทสกร
ชิงแห้ง ผลเอ็น กรามพลู เทียนเขาวงกต สมอไทย
มะขามป้อมเอาแต่เนื้อ รากมะกร้าเครือ ชะเอมเทศ
รากเจตมูลเพลิง สิ่งละ ๒ ส่วน ผลมะตาดแห้ง ผล
กระวาน สิ่งละ ๓ ส่วน พริกกล่อน ดีปลี สิ่งละ ๖ ส่วน
กระทำเป็นจุน ละลายน้ำอัมฤตคูลี เป็นเลหกินเนื่องๆ
แกริดสีดวง ไอ ผอมแห้ง แก้เสมหะในทรวงอก ใน
ลำคอตันกแล ฯ

๕๓

๑ มหาภักทใหญ่ ให้เอา โกฐสอเทศ เทียนทั้ง ๕
รากเจตมูลเพลิง ผลกระวาน ใบกระวาน ผลเอ็นใหญ่

สะก้าน เปลือกสมุลแว้ง ชิงแห้ง ว่านน้ำ พริกอ่อน
รากไคร้เครือ น้ำประสานทอง ลูกจันทน์ ดอกจันทน์
เกลือสินเธาว์ สิ่งละส่วน กระบูน กานพลู เทียนตา
ตักกะเตน เทียนเกล็ดหอย สหฺสคุณก็ได้ เปล้าน้อย
ก็ได้ สิ่งละ ๘ ส่วน ตีปูลี ๒๐ ส่วน กระทำเป็นจุณ
ละลายน้ำผึ้ง น้ำขิง น้ำส้มซ่า น้ำกระเทียม ก็ได้ กิน
หนักสิ่งหนึ่ง แก้มบัตมาฏ ลมอัมพาต ลมราหย์กษ
ถาลมนั้นเบา กำลังยานนั้นก็ให้ร้อนถึงปลายมือ ปลาย
เท้า บรรดาลมทั้งปวง แก้ได้หายสิ้นแล ฯ

๕๔

๑ ขนานหนึ่ง ให้เอาสหฺสคุณเทศ สหฺสคุณไทย
รากเปล้าน้อย รากเปล้าใหญ่ รากเจตมูลเพลิง สลัดได
ฝานตากแห้ง ตริภฏุก เทียนดำ สิ่งละส่วน เอาราก
ทองแตกใบแฉก ๓ ส่วน ทำเป็นจุณ ละลายน้ำผึ้ง น้ำ
ส้มซ่า น้ำมะนาว ก็ได้ กินแก้มบัตมาฏ ลมราหย์กษ
ลมชื้อมหาศมภ์ ครอบลมทั้งปวงหายสิ้นแล เอาแต่
สหฺสคุณ เปล้าทั้ง ๒ รากทองแตก นั้นประสะเสียก่อน
จึงจะไม่คลิ่นเหียน ฯ

๑ ยามหาวิฆนะ ให้เอาลูกจันทน์ ดอกจันทน์
 กระวาน กานพลู สิ่งละส่วน เทียนดำ เทียนขาว
 เทียนแดง เทียนสัตบุษ เทียนยาวภาณี โกฐสอ โกฐ
 เขมา โกฐกัฏฐา โกฐพุงปลา บอระเพ็ด ใบกัญชา
 สหสฺสคุณทั้ง ๒ ลูกพิลังกาสา รากไคร้ไคร้อ แห้วหมู
 ใหญ่ ขมิ้นอ้อย พริกหอม พริกหาง สิ่งละ ๒ ส่วน
 ตีป्लीเท่ายาทั้งนั้น จึงเอาใบกะเพราแห้ง ๒ เท่าตีป्ली ทำ
 เป็นจุน ละลายน้ำผงรวงเป็นลูกกอน กินหนักสสิ่ง ๑
 กินไปทุกวันให้ ใต้เดือน ๑ จึงจะรู้จักคุณยาเห็นประจักษ์
 อันวิเศษ แก้นั้นนวัตติโรค ๙๖ ประการ กับพยาธิทั้งหลาย
 ทุกประการขึ้นแก่แล ฯ

๑ มหามาตลุงเกษี ให้เอา รากคันทา อัคระคันทา
 รากจิงจ้อใหญ่ ประสะแล้ว เปลือกมะรุมตากแห้ง เทียน
 ยาวภาณี เปลือกสินเธาว์ เปลือกยาวกะสา เปลือกสุนจะละ
 สิ่งละส่วน พริกกล่อน ขิงแห้ง รากเจตมูลเพลิง สมอ
 ไทยใหญ่ลูกเหลี่ยมเอาแต่เนื้อ กรามพลู ว่านนํ้า ดองดิง
 สิ่งละ ๒ ส่วน มหาหิงคุ์ ๕ ส่วน ตีป्ली ๖ ส่วน กระทำ

เป็นจุณ ละลายน้ำส้มสำ น้ำกระเทียม ผสมกันบดเป็นลูก
กอน เสวยหนักสสิ่ง ๑ แก้ม ๘๐ จำพวก แก้มเสม
๒๐ จำพวก พระเส้นกล่อนแลเส้นอันทพฤก แก้ม
อุทรงค์มาวาตา อันอยู่ในพระเส้นทั้ง ๑๐ อันแล่นขึ้น
ไปให้เสียตพระอุระ ให้มีนง่วง วิงเวียน แล้วให้ผาย
พระวาตะไปพระบังคนหนักสะทวัก แลรกกันทา แล
อัคระกันทารากจึงจ้อนั้น ผู้จะทำไปข้างหน้ายักย้ายดูให้
เดินเพิ่มขึ้น มิให้เดินผ่อนลง พอสมควรนั้นเถิด ฯ

๕๗

๑ พระอังกบ พระเส้นตั้งให้หย่อน เอาเทียนตำ
เกลือส่วน ๑ อบเชย ๒ ส่วน ไพล ๔ ส่วน ใบพลับพลึง
๘ ส่วน ใบมะขาม ๑๖ ส่วน ตำคูลิการห่อผ้าหนึ่งขึ้นให้ร้อน
อังกบพระเส้นอันพิรุฑให้หย่อนแล ฯ

๕๘

๑ ยาทาพระเส้น ให้เอา พริกไทย ข่า กระชาย
หอม กระเทียม มหาหิงคุ์ ยาตำ สิ่งละส่วน ตะไคร้
หอม ใบขี้เหล็ก ใบทองแตก ใบมะขาม ใบเลี่ยน สิ่ง
ละ ๔ ส่วน เอาใบมะคำไก่ ๑๖ ส่วน น้ำสุรา น้ำส้มสายชู
ก็ได้เป็นกระสาย น้ำส้มสายชูทาแก้พระเส้นพิรุฑ แลแก้

ลมอัมพาต ลมบ้าตมาฏุกเลื่อน ตะคิว จับโปง เมื่อยขบ
ทั้งปวงหายแล ฯ

๕๕

๑ ยาทรงนัตถุ ให้เอาตริกฏุก โกรฐสอเทศ โกรฐ
สอจีน โกรฐห้วยบัว ชะเอมเทศ ว่านน้ำ เปราะหอม
ลั่นทมเลียง แก้วเกลบ เปลือกไข่ฟักคว่ำ สังข์เผา เบี้ยผู้
เผา น้ำประสานดีบุก ชะมด พิมเสน เสมอภาค ทำเป็น
จุน ทรงแถว แก้วพระวาโยทั้งหลาย และพระโรค
อันเกิดในพระเศียร พระเนตร พระนาสิก หายแล ฯ

๖๐

๑ ยาทรงนัตถุ ให้เอา ชะมด พิมเสน ตริกฏุก
สิ่งละส่วน โกรฐสอ โกรฐเชียง โกรฐพุงปลา กานพลู
เบี้ยผู้เผา ชาดหรรณ สุมลแว้ง อบเชยเทศ เกสร
บุณฑก น้ำประสานทอง สิ่งละ ๒ ส่วน ทำเป็นจุน
ถ้าจะทำทรงคม เอาผิวมะกรูด ไพล ประกอบลงพอ
ควร ห่อผ้าบางทรงคม แก้วปวดพระเศียร แก้ววิงเวียน
แก้สลับ แก้วริดสีดวงในพระนาสิก พระสอ พระเนตร
และประจวรเพื่อโลหิตบำบัดพิษประเสริฐนักแล ฯ

๖๑

๑ ยาทรงทาพระนลาต แก้วพระโลหิตกำเดา อัน
ประจวรพระเจ้านัก ให้เอา กฤษณา อบเชยเทศ ราก
มะลิ รากสลิต รากสมิ ชะมด บดด้วยน้ำดอกไม้มเทศ
น้ำดอกไม้มไทยก็ได้ ราห์ตพิมเสนลง ทรงทาหายแล ฯ

๖๒

๑ ถ้ำทรงเขี่ย ให้เอาโหราเตื่อยไก่ โหราอำมฤต
โหราอำมคสังคลี โหราบอน โหราเท้าสุนัข โหราเขา
กระบือ โหราใบกลม โกรฐกัศรา ลูกจันทน์ ดอกจันทน์
กระวาน กานพลู พริกหอม พริกหาง พริกกล่อน ดีปลี
มหาหิงคุ์ ถินประสีว หอมแดงชาตรี ยาทั้งนี้สิ่งละเพื่อง
ฝืนสิ่ง ๑ ทองคำเปลว ๑๐ แผ่น น้ามะนาวเป็นกระสาย
บดทำแท่งตากในร่ม ฝนด้วยน้ามะนาว น้ำท่าเมื่อเขี่ย
แล้วนั้น ถึงเป็นฝฝกทุมเมีย ขึ้นเป็นเม็ดเป็นเปาเป็นปม
ก็หาย ถ้าเป็นไข้จับ ให้สับกระหม่อม สับต้นคอกาหาย
แก้ลมขึ้นสูงด้วย ถ้างูพิษ ตะขาบ แมลงบึ้ง ขบ ฝน
ด้วยน้ามะนาวก็ได้ สุราก็ได้ ทั้งกินทั้งทาหาย ฯ

๖๓

๑ ถ้ำสตรเป็นฝที่นมเจ็บปวดมีพิษหนักก็ดี เอายา
นี้ใส่ในลูกสับปะรดแล้วสุ่มไฟให้สับปะรดสุก จึงเอายาฝน

หอสมุดแห่งชาติ
สาขางานวัฒนธรรม

ด้วยสุราแก้พิษฝ้ายแล ท่านที่ค่าไว้แห่งละบาททอง ด้วย
สรรพยาหายากแล ฯ

๖๔

๑ มหาจุลทิพย์ให้เอา สะก้าน ชะพลู เทียน
ยาวภาณี โกรฐสอเทศ วนน้ำ ข่าแห้ง สิ่งละส่วน
ไม้ฉำฉา ขิงแห้ง เกล็ดสุนจะละ เกล็ดยาวกะสา
เกล็ดสินเธาว์ สิ่งละส่วนกึ่ง สหสคุณประสะแล้ว ๒ ส่วน
คองคิง ๓ ส่วน เปลั่นน้อยประสะแล้ว พริกกล่อน สิ่งละ
๗ ส่วน มหาหิงคุ์ รากจิงจ้อประสะแล้ว ดีปลี สิ่งละ
๘ ส่วน กระทำเป็นจุน เมื่อจะเสวยจึงชั่งเอาหนักสี่ลึง ๑
แทรกกระเทียมเข้า ๒ ไพ เอาน้ำผึ้งรวงน้ำส้มสำผสมกัน
บดละลายกิน แก้วพระเส้นอันทพฤก อันเล่นขึ้นไปถึง
พระเส้นทั้ง ๓ พระเส้นอันกระต้างนั้นเล่นขึ้นไปจับเอา
บนพระองค์ทั้ง ๒ ข้าง แล้วเล่นขึ้นไปจับเอาต้นพระ
ชีวหาให้มันตึง ให้หอบพับ, ให้่วง, ให้วิ่งเวียน, แล
เกิดเพื่ออามาไศรย บักกะมาไศรย ให้ถอยหย่อนเป็น
ปรกติ

ข้าพระพุทธเจ้าออกขุนประสิทธิโอสธ ประกอบ
ทูลเกล้า ฯ ถวาย ฯ

๑ น้ำมันขนานหนึ่ง ให้เอาใบลำโพง ใบผักบั้งขึ้น
ใบขมิ้น หัวขมิ้น ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันมะนาว ๓
ทะนาน น้ำกระเทียม ๖ ทะนาน น้ำมันงาทะนาน ๑ หุง
ให้คงแต่น้ำมันแล้ว เอาผืนหนักบาท ๑ บดปรุงลง นวด
เส้นอันทพฤก ในคุษฐานแลเส้นอันหดเป็นเถาเป็นขั้ว
ผักกึ๊ด ผักแห้งใด ๆ กึ๊ด เอาน้ำมันนี้ทา แล้วนวดรีดเส้น
ไปเรื่อยๆ เส้นซึ่งพิรุณนี้ติดง่าแล ฯ

ข้าพระพุทธเจ้า ออกพระประสิทธิสารพราหมณ์
เทศ ประกอบทูลเกล้า ฯ ถวาย ทรงในวัน ๓๑ ๑๒ ๑๑
ปีกุน เอกศก (พ.ศ. ๒๒๐๒) เมืองลพบุรีแล ฯ

๑ น้ำมันมหาวิศกรรราชไศล เอาโหราทั้ง ๒๗
บาท สะค้าน ชะพลู เปล้าใหญ่ เปล้าราม เปล้าน้ำเงิน
เทียนทั้ง ๕ เทียนเขาวานี่เป็น ๖ โกรฐทั้ง ๕ กานพลู
ใบกระวาน ลูกเอ็น จันทน์แดง จันทน์ขาว หางไหล
มหาละลาย ลูกตลอด สิ่งละตำลึง ๑ ตรีกะฎุก เปล้า
น้อย พิมเสน รากไคร้หอม รากแฝกหอม ไคร้เครือ

เปราะหอม สิ่งละ ๒ ตำลึง รากคันทา สหส์คันทา
อัครคันทา อบเชย รากผักแว่นแดง รัตโชติ สิ่งละ
๓ ตำลึง รากเจตมูลเพลิง แก่นสน สิ่งละ ๔ ตำลึง
กฤษณา ใบตลอม สิ่งละ ๕ ตำลึง ลูกลำโพง ๒๐ ลูก
น้ำมะกรูด น้ำมะนาว น้ำมะงั่ว น้ำส้มซ่า น้ำนมโค
น้ำนมกระบือ น้ำนมแกะ น้ำนมแพะ น้ำมันภูเลละ
น้ำมันเซตะ น้ำมันพิมเสน น้ำมันดิน สิ่งละทะนาน
น้ำมันงาเชย ๗ ทะนาน มะพร้าวไฟ ๓ ลูก บิดเอาแต่
กะทิ หุงให้คงแต่น้ำมัน ทาแก้เส้นอุทธรังคมาวาตาโอโร
คมาวาตา อันระคนพระโลหิตแล่นในพระเส้นสะตวก ให้
พระเส้นตั้งแลกระต้างนั้นออกเป็นปรกติ

ข้าพระพุทธเจ้า ออกพระสิทธิสาร ประกอบ
ทูลเกล้าฯ ถวายให้ทรงณวัน ๓๑^{๑๐} ค่ำ ศักราช ๒๒๓๐
ปีชาล อัฐศก*

๖๓

๑ น้ำมันภาลาธิไศล ให้เอารากหญ้าขี้ฉะมอน
รากขี้เหล็ก รากปะคำไก่ รากปะคำดีกระบือ รากเลี่ยน

* แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์

รากรักขาว รากลำโพงทั้ง ๒ รากชุมเห็ด รากผักส้มป่อย
ขมิ้นอ้อย ขิง ข่า ยาทั้งนี้ควรต้มให้ต้ม ควรทำให้ตำ
เอาน้ำสิ่งละทะนาน น้ำมันพรรณผักราก น้ำมันพิมเสน
น้ำมันละหุ่ง น้ำมันงา สิ่งละทะนาน หุงให้คงแต่น้ำมัน
แล้วจึงเอา ดิตะพาบน้ำ ถึงเกลืออม พริกหอม พริกหาง
พริกलोंน ผีน สิ่งละสลึง เทียนทั้ง ๕ สิ่งละบาท ๑
บดปรงลงในน้ำมันไว้ ๓ วัน จึงทาเลนวดแก้พระเส้น
อันทพดกให้หย่อน แลฟกบวมเป็นข้วเป็นหน่วยแข็งอยู่
นั้น ให้ละลายออกเป็นปรกติแล ฯ

๖๘

๑ น้ำมันมหาประลัยกัลป์ ให้เอาลำพันแดง ว่าน
พระผั่ง ว่านบุษราคัม ว่านไข่มุก ว่านพันชน
ว่านเปราะป้า ว่านพระกราบ รากเปล้าน้อย ราก
เปล้าใหญ่ สหสฤกษ์ทั้ง ๒ สิ่งละ ๕ ตำลึง แก่นแสมทะเล
เอื้องพิศมัมมา สิ่งละ ๑๐ ตำลึง ใบตลอด ใบกระเนียด
สิ่งละซ้ง ๑ ยาทั้งนี้ควรต้มให้ต้ม ควรทำให้ตำ บิดเอา
น้ำให้สิ้นเชิง น้ำมันงาทะนาน ๑ หุงให้คงแต่น้ำมัน
จึงเอาน้ำมันพิมเสน ๒ ทะนาน ใส่ลงเมื่อภายหลัง แล้ว

เอาพิมเสน ๒ สลึง ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กระวาน
กานพลู สิ่งละบาท ๑ กระบูน ๓ บาท ทำเป็นจุด
ปรุลงกวนให้สบกัน ทรงแก้เส้นอันทพฤก กล่อนลม
ให้มือเท้าตายง่อยเพี้ย

ตำรานายเพชรปัญญา ทูลเกล้าฯ ถวาย ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบถวาย ได้ทรง ณ วัน
๑๑ ค่ำ ปีกุน เอกศก ฯ

๖๕
๑ สีมังปพระเส้น ให้เอาชะมดทั้ง ๒ ไพล พิมเสน
โกฐเชียง กรุงเขมา ติงสุเหลื่อม จันทน์ทั้ง ๒ กฤษณา
กระลำพัก สิ่งละเฟื้อง โกฐสอ โกฐเขมา โกฐจุลาลำภา
โกฐกัทรำ โกฐสิงคลี โกฐห้วยบัว มัชชะกียวาณี กระวาน
กานพลู ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ เทียนดำ เทียนขาว
พริกหอม พริกหาง พริกกล่อน ติป्ली ลูกกราย ผื่น
สีผึ้ง สิ่งละสลึง กระเทียม หอมแดง ขมิ้นอ้อย ๒ สลึง
ทำเป็นจุดละลายน้ำมันาว ๑๐ ใบ น้ำมันงาทะนาค ๑
น้ำมันหมูหรั่ง น้ำมันเสือ น้ำมันจระเข้ น้ำมันงูเห่า น้ำมัน

งูเหลือม พอควร หุงให้คงแต่น้ำมัน จึงเอาชันรำโรง
ชันย้อย ชันระนัง ใส่ลงพอควร กวนไปดีแล้ว จึงเอา
ทาแพรทาผ้าถวาย ทรงปัดไว้ที่พระเส้นอันแข็งนั้นหย่อน

ข้าพระพุทธเจ้า ออกพระสิทธิสาร ประกอบ
ทูลเกล้า ฯ ถวาย ทรง ณ วัน ๑๑ ค่ำ ปีมะเส็ง โทศก ฯ

๓๐

๑ ขนानหนึ่งให้เอา เบญจลัมโปง เปลือกคันทน์
ขมิ้นอ้อย ลูกกระเบา ใบเลี่ยน ตำบดเอาน้ำสิ่งละจอก
น้ำมันงาจอก ๑ หุงให้คงแต่น้ำมัน ทรงในเล็บพระหัตถ์
แก้ริศสีดวงกินในเล็บพระหัตถ์ ประกอบถวาย ณ วัน
๓๑ ค่ำ ปีมะเส็ง โทศก ฯ

๓๑

๑ น้ำมันบาดแผลตาอื่น พริกไทย ๗ เม็ด ทูบ
พอแตก กระเทียม ๗ กลีบทุบพอยับ แล้วใส่ลงในน้ำมัน
มะพร้าวเอาสาม ๑ จึงเอาตะกั่วหนม ๒ บาท หลอมให้
กว้างเตล่งในน้ำมัน แล้วเอาชันหลอมเทอีก ให้ได้ ๗ หน
แล้วเอาตะกั่วแซ่ไว้ในน้ำมัน ใส่บาดแผลหายแล ใส่ใส่
ตัวนกก็ได้ ตะมอยมีตัวก็ได้ ดินกัลเล ฯ

๑ ขนานหนึ่งให้เอา เปลือกมะขาม รากรักขาว
 รากชะคราม รากผักเสี้ยนผี รากชาลิ้ม เครือเขาวี
 เหมือน ว่านพระตะบะ ว่านพระตะหิง ต้นเทียนนา
 บอระเพ็ด ขมิ้นอ้อย ขมิ้นชัน รากลำเจียก พรรณผักกาด
 สมอไทย รากพิลังกาสา ผักขวง ลูกชุมเห็ด ใบมะกา
 เสมอภาค สับต้ม ๔ เอา ๑ กรองจนหมดกากแล้ว เอา
 น้ำมันงาไชยภาคหนึ่ง น้ำยาต้ม ๓ ภาค หุงให้คงแต่
 น้ำมัน ทรงแก้พระเกศาหล่น แลให้คนให้หรงอกเพื่อ
 พระโรคจิตสีกวาง

ข้าพระพุทธเจ้า ออกพระสิทธิสาร ประกอบ
 ทูลเกล้าฯ ถวาย ณ วัน ๕ ปีมะโรง โทศก ๖

๑ น้ำมันแก้เบื้อยพัง ให้เอาเปลือกหมีเหม็นเอา
 ยอดเปลือกตรุษ เปลือกมะขาม เปลือกมะขบ เปลือก
 สารภี ขอบชะนางแดง เบญจกานี ครั่ง สีเสียดเทศ
 ลินทะเล ผื่น ดิงเกลือม เสมอภาค น้ำมันงาพอควร
 หุงให้คงแต่น้ำมัน ยอนเบาเข้าไปในล้ากล้อง แก้ขัด
 พระบึงคนเบา แก้ปวดขบ แก้บุพโพแล ๖

ข้าพระพุทธเจ้า ออกพระสิทธิสาร ประกอบ
ทูลเกล้าฯ ถวาย ทรง ณ วัน ๓๑ ค่ำ ปีมะโวศก โทศก ฯ

๓๔
๑ น้ำมันองคสูตรอุปถัมภ์ เอาใบสะเดา เปลือก
สะเดา บอระเพ็ด กะถินแดง เปลือกเพกา หน้่าตีนตุ๊กตุ้
ขอบชะนางแดง ในคนทา ใบตรุษ เปลือกตรุษ ใบ
ชุมเห็ด กระเทียม ขมิ้นอ้อย ตำบดเอาน้ำเสมอภาค
สิ่งละจอก น้ำมันงาจอก ๑ น้ำมันยางอันใสกึ่งช้อนหอย
หุงให้คงแต่น้ำมัน แล้วจึงเอาผืน สีเสียดเทศ ครั่ง ลิน
ทะเล ชาดหรรณุม มดยอบ สารส้ม สิ่งละ ๒ สลึง บด
ปรงลงเป่าบ้าง ทาบ้าง แกะองคสูตร แกะริดสีดวงงอก
ทวารหนัก ทวารเบา แก้วบวม แก้วคัน แก้วฟก แก้ว
ไส้ตัวน แก้วอุปถัมภ์

ข้าพระพุทธเจ้า ออกพระแพทยพงษา ประกอบ
ทูลเกล้าฯ ถวาย ทรง ณ วัน ๓๑ ค่ำ ปีมะโวศก โทศก ฯ

๓๕
๑ น้ำมันเบื้อยอุปถัมภ์ เอามะพร้าวไฟแต่ซีกข้าง
หัวนั้น ๓ ซีก ขูดกันเป็นกะทิแล้ว จึงเอาลำโพงทั้งใบ

ทั้งลูก ตำกรองเอาแต่น้ำ เปลือกลูกมะขามขบแช่น้ำเอา
แต่เท่ากัน หุงให้คงแต่น้ำมันมะพร้าว แล้วจึงเอาเปลือก
สีเสียดเทศ ผืน เปลือกสินเธาว์ ตึงเหลื่อม ประลงใน
น้ำมัน แก้วเป้อย ผืนน้ำ แลอุปทมไต้ตัวน แก้วบุโพ
น้ำเหลืองหาย

ข้าพระพุทธเจ้า ออกพระสิทธิสาร ประกอบ
ทูลเกล้าฯ ถวาย ณ วัน ๒๕ ค่ำ ปีชวด โทศก ฯ

๓๖

๑ ขนานหนึ่ง เอาตำลึงใบแฉก น้ำชูลุดแช่ ใบ
ฟ้าแก่น ลูกลำโพง ลูกฝ้าย ตำบิตเอาแต่น้ำสิ่งละจอก
น้ำมันงาจอก ๑ หุงให้คงแต่น้ำมัน จึงเอาผืน ตึงเหลื่อม
ประลงตามควร ทรงหยอดในพระกรรณแก้ตึง แก้ก้น
แก้หน้าเหลือง แก้วบุโพ

ข้าพระพุทธเจ้า ออกพระสิทธิสาร ประกอบ
ทูลเกล้าฯ ถวาย ทรง ณ วัน ๕๕ ปีชวด โทศก ฯ

๓๗

๑ ขนานหนึ่ง ให้เอายอดการเกด ยอดเตย ยอด
ลำเจียก ขมิ้นอ้อย ตำบิตเอาแต่น้ำสิ่งละจอก น้ำมันงา

จอก ๑ น้ำมันหอมอันดีจอก ๑ หุงเอาให้คงแต่น้ำมัน
แล้วจึงเอาลูกในกะเบา ลูกในกะเบียน ลูกในลำโพงแดง
ลูกในลำโพงขาว สีเสียดเทศ สิ่งละสลึง ๑ บดปรงลง
น้ำมัน จะทรงยอนในพระกรรณ เป้าเข้าในลำกล้อง ทา
ก็ได้ แก้วบุโพหน้าเหลือง อันให้เบื่อย ให้คัน ก็ดีหายแลฯ

ข้าพระพุทธเจ้า ออกพระสิทธิสาร ประกอบ
ทูลเกล้า ฯ ถวาย ณ วัน ๕๕๕ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรีศก ฯ

๓๘

๑ น้ำมันมหาจักร ให้เอาน้ำมันงาทะนาน ๑ ถ้วย
ทะนาน ๖๐๐ มะกรูดสด ๓๐ ลูก แล้วจึงเอาน้ำมันตั้งเพลิง
ขึ้น รุมเพลิงให้ร้อน เอาผิวมะกรูดใส่ลงให้เหลืองเกรียม
ดีแล้ว ยกลงกรองกากให้หมด เอาไว้ให้เย็น จึงเอาเทียน
ทั้ง ๕ สิ่งละ ๒ สลึง ตีปลีบาท ๑ กระบุน ๒ บาท บด
จนละเอียดปรงลงในน้ำมันนั้น ยอนหู แก้ม แก้วริดสีดวง
แก้เบื่อยคันก็ได้ ทาเมื่อยชบก็ได้ ใส่บาดแผลเจ็บปวด
เสี้ยนหนาม หอกดาบ ก็ได้ หายแล แต่อย่าให้ถูกน้ำ๓วัน
มิเป็นบุโพไฟเลย ฯ

๑ ขนานหนึ่ง ให้เอาพิมเสน ๒ สลึง กระบุน ๓ สลึง มาตะกี้ ๕ สลึง ชันตะเกียน กายานสิ่งละ ๗ สลึง สี่ผิงขาว ๑๐ ตำลึง น้ำมันมะพร้าวอันใหม่คั้นขึ้นครึ่งทะนาน เคี่ยวขึ้นด้วยกันให้สุกดีแล้ว กรองกากออกเสีย เอาไว้ให้เย็น จึงเอาไขไก่ เอาแต่ไขขาว ๒ ลูก เอาสุรากลั่น ประมาณจอก ๑ กวนกับไขให้สบกันดีแล้ว จึงแบ่งออกให้เป็น ๓ ภาค ๆ หนึ่งนั้น เอาน้ำทะเลลงไขว้ ๓ สลึง กระบุน ๓ สลึง กวนเข้าด้วยกันให้สบดีแล้ว เป็นสี่ผิงแดง จึงเอาสี่ผิงขาวภาค ๑ นั้น มากวนด้วยจุณสีพอสสมควรเป็นสี่ผิงเขียว ภาคหนึ่งเป็นสี่ผิงขาว ปิดแก้พิษเสबर้อนให้เย็น

ข้าพระพุทธเจ้า เมสี หมอฝรั่ง ประกอบทูลเกล้าฯ ถวาย สำหรับปิดฝีเบื้อยหน้า บาดเจ็บใหญ่น้อย ให้ดูคบุพโพกัดเนื้อ เรียกเนื้อ ด้วยสี่ผิงเขียวใช้กัด สี่ผิงแดง เรียกเนื้อ สี่ผิงขาวแก้พิษ เลือกใช้เอาเถิด ฯ

๑ ขนานหนึ่ง ให้เอา ดีบุกตำแหลมขึ้นให้คว้าง แล้วเอามาช้ดเสียให้ยับ แล้วเอามากวนให้ละเอียด เอา

น้ำมันดิบใส่ลงให้ท่วม ไข่แรมเดือนแรมปี ทากระดาด
ทาสาส์กได้ ปัดฝเปื่อยเน่าใหญ่่น้อย ทงกตทงเรียกเนือ
คุดบุพโพตีนักแล ฯ

๘๑

๑ น้ำมันทิพโสฬส กรอบฝัทง ๑๖ จำพวก คือ ฝั
ฟกคาง ฝัฟกคอกี้ ฝัคันทมาลา ฝัลูกหนูกี้ ฝัคันท-
สูตร ฝัฟกทุมใหญ่ ฝัฟกทุมน้อย เท้าผลมะพร้าว ผลมะ-
ขวิด เท้าผลส้มซ่า ผลมะนาวกี้ ให้อา ไบคนทา ไบ
มะแว้งทง ๒ ไบมะเขือขึ้นทงรากทงไบ ถั่วทงรากทง
ไบ หน้าป็นตอ หน้าแพรคแดง ไบระงับพิษ ไบสะเดา
ไบพุทรา ไบชิงชี ไบตาลดำ ตำลึงไบแจก ไบมะเดื่อ
ดิน ขมิ้นอ้อย ไบผักปราบ ไบผักเปลว มะกร้าเครือ
ไบหมอน้อย ไบผักเบ็ด ไบแคแดง หน้าปากกระบือ
ไบชบาแดง ยานี้ ตำเอาน้ำสิ่งละทะนาน ๘๐๐ น้ำมันงา
ทะนานหนึ่ง หุงให้คั่งแต่น้ำมัน แล้วเอาออกไว้เย็น จึง
เอาลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู สิ่งละสี่
เทียนตำ เทียนขาว เทียนแดง เทียนตาทักแทน เทียน
ยาวภาณี โกฐสอ โกฐเขมา โกฐจุลาลำภา โกฐก้าน-

พรวัว โกรฐพุงปลา โกรฐกัศรา สิ่งละสลึงเฟื่อง กระบุน
พิมเสน สิ่งละ ๒ สลึง บดจลงละเอียด ปรงลงในน้ำมัน
ไว้ ๓ วันจึงใช้ กินแก้พิษฝีดวงใหญ่ดวงน้อย ให้เด็กกิน
ตามกำลัง แก้พิษतालซาง ใส่ตาลเลยอนหูกก็ได้ แก้
ริดสีดวงมองคร่อ แก้เมื่อยขบ กินก็ได้ ทาก็ได้ เมื่อ
จะหุงน้ำมันนี้ ให้บูชาเครื่องกระยาบวชแก่พระฤาษี ผู้
ไว้ตำรา^๕นี้ ทองคำบาท ๑ เป็นค่านับ จึงประสิทธิ์แล ฯ

๕
สนฉบับแต่ท่าน

ยาของคุณพ่อ (จอห์น ศุภลักษณ์)

ชนิดที่เคยใช้อยู่เสมอ

๑. ยาแก้โรกระดูขาว

๑. ตะไคร้หนัก ๒๐ บาท

๒. ต้นบานไม่รู้โรยขาวถอนทั้งราก ๑ ต้น

๓. ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้ หนักอย่างละ ๑ บาท

๔. เกลือ ใส่ให้เต็มได้มากเท่าไรยิ่งดี

ยาขนานนี้ คนเป็นโรคสำหรับบุรุษ เคยรับ-
ประทานหายมาแล้วหลายคน ขนาดรับประทาน ๑ ถ้วย
ตะไล

๒. ยาตองจับเลือดคณาควปลา

๑. ไพล ๑ ถ้วย

๒. ข่าสด ๑ ถ้วย

๓. เกลือ ๑ ถ้วย

ข้าวและไพล หั่นและโคลกไม่ต้องละเอียดนัก แล้ว
ห่อผ้าขาว ตองกับสุราโรง ๑ ขวด ตวงขนาดรับประทาน
๑ ถ้วยตะไล เข้า กากทั้ง ไม่ต้องซ้ำ

๓. ยาสำหรับเด็กแก้มูกเลือด

๑. ชุมเห็ดเทศทั้งห้า
๒. กะเพราทั้งห้า
๓. ขมิ้นอ้อย ๗ แว่น
๔. บอระเพ็ด วงรอบศีรชะคนไข
๕. ใบถอบแถบ ๑ กำมือเล็ก
๖. ทับทิม ๗ กิ่ง
๗. เปลือกนนทรีย่นทั้ง ๑ บาท
๘. สะแกทั้งห้า

ต้มรับประทาน ขนาดรับประทาน ๑ ถ้วยตะไล
เข้าเย็น

๔. ยาแก้เห็บขา

๑. รากไม้ไผ่ป้า หนัก ๑ บาท
๒. เงาะตะไคร้ หนัก ๑ บาท

๓. กระชาย หน้า ๑ บาท

๔. พริกไทย หนัก ๑ บาท

ต้ม รับประทาน ๓ เวลา ขนาดรับประทานก่อน
ถั่วยา ๓ เวลา (เช้า, กลางวัน, เย็น)

๕. ขาแก้คัน

๑. หน้าหมวดแม่ หน้า ๑ บาท

๒. รากฉวเระ หน้า ก ๑ บาท

๓. กำแพงเจ็ดชั้น หนักร ๑ บาท

๔. ชั้นทองพยับบาท หนัก ๑ บาท

๕. กำมะถันเหลือง หนัก ๑ บาท

๖. ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้
หนังก้อย่างละ ๑ บาท

๗. ไผ่สีก หน้า ก ๑ บาท

ต้ม ขนาคับประทาน ๑ ถ้วยชา ๓ เวลา (เช้า,
กลางวัน, เย็น)

๖. ยาแก้เจ็บในคอ

๑. หญ้าผักเป็ดว หนักร ๑ บาท

๒. ข้าวสุกบ่น แล้วชั่งให้ได้ หนักร ๑ บาท
จึงนำมาเผาไฟให้ไหม้

๓. ขมิ้นอ้อย หนักร ๑ บาท

ต้ม รับประทานต่างน้ำเสมอ ๆ เวลาเจ็บในคอ

๗. ยาแก้รากเลือด

๑. บรเพ็ด ตำ คั้นเอาน้ำ ๑ ช้อนโต๊ะ

๒. น้ำผึ้ง ๕ หยด

รับประทานแล้ว เลือดหยุดทันที

หลักการประพฤติปฏิบัติเบื้องต้น
ในพระพุทธศาสนา

ของ
พระเทพวิสุทธิเวที (สุด) วัดมหาพฤฒาราม

๑. บททั่วไป

พุทธศาสนิกชนส่วนมากยังเข้าใจผิดอยู่ว่า การ
ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น
เช่น บริจาคทำบุญให้ทาน เข้าวัดรักษาศีล ฟังเทศน์
เหล่านั้นเป็นต้น ต้องเป็นคนแก่มากอายุมากป็นเป็นพ่อคน
แม่คน หรือเป็นปู่ย่าตายายแล้ว จึงต้องประพฤติปฏิบัติ
การเข้าใจผิดดังกล่าวนี้ ย่อมให้โทษมากที่สุด เพราะ
ไม่ได้เกิดประโยชน์อะไรแก่พุทธศาสนิกชนเฉพาะคน
หนึ่งๆ นอกจากไม่ได้ผลในทางนับถือพระพุทธศาสนา
แล้ว ยังตกอยู่ในเกณฑ์เป็นคนประมาท และเป็นภัย

อันตราย เป็นการทำลายพระพุทธศาสนาให้เสื่อมเสียหาย
ไปในตัวด้วย เพราะการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม
ในพระพุทธศาสนานั้น ได้วางหลักบัญญัติกฎเกณฑ์ไว้
แล้วว่า เป็นเด็กก็ประพฤติตามได้ โดยไม่กำหนดว่าจะ
เป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เป็นสตรีหรือบุรุษ เป็นบรรพชิต
หรือคฤหัสถ์ จะอยู่ในบ้านในเมืองหรือที่ป่าในดงแห่งหน
ตำบลใด วันใดเวลาใด ต่างก็ประพฤติตามได้ทั้งนั้น
โดยเฉพาะ ถ้าได้ประพฤติตั้งแต่ยังเป็นเด็กเริ่มหัดพูดได้
เริ่มรู้ภาษาคนได้แล้วยิ่งดีที่สุด เพราะจะได้เริ่มอบรม
จิตใจให้ถูกต้องได้ดี เป็นอรรถสัมมาปณิธิ คือ การตั้งตน
ไว้โดยชอบ ซึ่งเป็นมงคลอันประเสริฐสำหรับชีวิตของ
แต่ละคน เข้าแบบสุภาษิตว่า ไม้อ่อนดัดง่าย เปரியบ
เหมือนคนผู้ฉลาด รู้วิธีค้าขายประกอบอาชีพฝึกฝนตนตั้ง
แต่เด็ก ๆ หรือมีภูมิรู้สูง ย่อมฉลาดสามารถหาทรัพย์ได้
มากกว่าคนผู้อยู่เฉย ๆ เมื่อยังเด็กไม่รู้จักทำอะไรมาเลย
ภายหลังจะคิดทำอะไรแก่ ย่อมจะทำอะไรผิดพลาดไม่ทัน
คนอื่น ๆ แม้ไม่ใช่พุทธศาสนิก แต่ทำตามอย่างก็ยังได้

ประโยชน์ดี สามารถป้องกันภัยอันตรายได้ ตัวอย่างเช่น
เด็กคนหนึ่งชาวเมืองราชคฤห์ เป็นลูกมิจฉาทิฐิ ไม่ได้
นับถือพระพุทธศาสนา ขณะเล่นการพนันกันตามประสา
เด็กๆ (แบบโยนของหยอดหลุม) ซึ่งเล่นอยู่กับเด็กน้อยลูก
ชาวพุทธศาสนา เมื่อเห็นเด็กน้อยลูกชาวพุทธก่อนจะโยน
ลูกพนันทอดไปได้กล่าวว่า นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต
อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ แล้วโยนทอดไป ก็ได้
ชัยชนะตนเสมอ ดังนั้น ตนจึงทำตามอย่างนั้นบ้าง จึงต่าง
ฝ่ายต่างผลัดกันชนะบ้าง แพ้บ้างตามประสาการเล่นของ
เด็กๆ เขาทำติดต่อกันถึงห้ามาหลายวัน นานเข้าก็เลยว่า
นะโมคล่องปาก แม้เวลานอนหลับจะตื่นขึ้นมาทีไรก็นะโม
ด้วยความเพลิดเพลินไป ต่อมาวันหนึ่งบิดาผู้เป็นมิจฉา
ทิฐิ ได้พาเด็กน้อยผู้นั้นเข้าไปในป่าหาพินมาขาย โดย
ใช้เกวียนเป็นพาหนะบรรทุกมา ขณะสาละวนหาพินอยู่
วัวของเขาก็ติดพันตามวัวฝูงอื่นเข้าไปในเมืองราชคฤห์
บิดาจึงปล่อยให้เด็กน้อยผู้นั้นเฝ้าเกวียนเพียงคนเดียว
ส่วนตนได้เที่ยวหาวัวที่หายไป จนติดตามเข้าไปในเมือง

เมื่อพบแล้วก็มีดคำ จึงไม่สามารถออกไปป่าไปหาลูกได้
 เพราะสมัยนั้นประตูเมืองได้ปิดเวลามีดคำ และจะเปิด
 เมื่อสว่างรุ่งเช้าแล้ว ดังนั้น เด็กน้อยผู้นั้นทั้งสะดุ้งกลัว
 หวาดเสียวและหิวโหย จึงนอนหลับอยู่ใต้เกวียนลำพัง
 คนเดียว ถึงเวลาเที่ยงคืนพวกภูตผีปีศาจจอมมนุษย์ได้มา
 พบเห็นเข้าและจะทำอันตราย จึงจับขาทั้งสองของเด็กนั้น
 เพื่อจะลากไป เด็กรู้สึกตัวได้ละเมอพูดขึ้นว่า นะโม
 ตัสสะ ภะคะวะโต ฯ ล ฯ พวกภูตผีปีศาจต้องสะดุ้งกลัว
 รีบวางมือทันที แล้วได้เกิดเมตตาปราณีเด็ก แปลงเพศ
 เป็นบิดาของเด็ก ได้เลี้ยงดูอุปถัมภ์ด้วยอาหารที่ตนไป
 ขโมยมาจากพระราชวัง ซึ่งเป็นอาหารเสวยของพระเจ้า
 แผ่นดิน เรื่องนี้เป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นผลดีในการ
 เริ่มฝึกหัดประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธ-
 ศาสนาตั้งแต่องยังเป็นเด็กเล็ก ๆ ดังกล่าวมา

๒. การปฏิบัติในขั้นแรกสำหรับผู้เริ่มนับถือ

พุทธศาสนิกชน เมื่อได้นับถือพระพุทธศาสนา
 โดยได้นับถือตามบรรพบุรุษสืบ ๆ มาเป็นประเพณีก็ดี ได้

แสดงตนเป็นพุทธมามกะตามแบบอย่างพิธีการแสดงตน
เป็นพุทธมามกะก็ดี หรือโดยวิธีอื่นใดก็ดี ควรต้อง
ประพฤติปฏิบัติตามหลักทั่วไปในชั้นแรกเริ่ม คือ การ
กราบไหว้นับถือแสดงความเคารพ มีสัมมาคารวะอ่อน
น้อมเอื้อเฟื้อต่อพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์
ซึ่งเรียกว่า พระรัตนตรัย อันเป็นหลักแห่งความเคารพ
นับถือ จะอยู่ที่ใดเวลาใด ก็ตั้งใจเคารพนับถือได้ โดย
เฉพาจะก่อนแต่จะนอน ต้องหัดกราบไหว้เสียก่อน แล้ว
จึงนอน เมื่อยุบ่าเมื่อจะนอน ต้องกราบไหว้ที่หมอนที่จะ
นอนพาดศีรษะนั้น ๓ ครั้ง แล้วนั่งประนมมือกล่าวคำ
นมัสการกราบไหว้ ๓ ครั้งดังนี้ว่า นะโม ตัสสะ ภะคะ
วะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (ว่า ๓ จบ)
แล้วจึงนอน ถ้าสามารถจะกล่าวคำปฏิญาณตามแบบ
ไตรสรณคมน์ได้ยิ่งดี คือ กล่าวคำว่า

พุทฺธัง สาระณัง กัจฉามิ

ธัมมัง สาระณัง กัจฉามิ

สังฆัง สาระณัง กัจฉามิ

ทุติยัมปี พุทธัง สรรณัง กัจฉามิ ฯลฯ

ตะติยัมปี พุทธัง สรรณัง กัจฉามิ ฯลฯ

จนถึงคำว่า

ตะติยัมปี สังฆัง สรรณัง กัจฉามิ ฯลฯ

ถ้าสามารถยิ่งขึ้น ก็ควรทำตามแบบไหว้ ๕ ครั้ง
ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวรเถระ) วัด
เทพศิรินทราวาส จังหวัดพระนคร ดังได้คัดลอกนำมา
เรียงไว้ต่อไปนี้ คือ

ไหว้ ๕ ครั้ง

ของ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวรเถระ)

วัดเทพศิรินทราวาส พระนคร

ในวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง ไม่ว่าเวลาใด ตามแต่จะ
เหมาะ ต้องไหว้ให้ได้ ๕ ครั้งเป็นอย่างน้อยในคราวเดียว
นั้น ถ้ามีดอกไม้มารูปเทียนกับบูชา ถ้าไม่มี ก็มี ๑๐ นิ้ว
และปากกับใจ ควรไหว้จนตลอดชีวิต คือ :-

ครั้งที่ ๑ ฟังนั้กระโหย่งเท้าประนมมือว่า

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต
สัmmasamputthasas (๓ หน) ๗ แล้วว่าพระพุทธรุณ คือ

อิตปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัmmasamputโธ,
วิชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู, อะนุต
ตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถาเทวะ มะนุสสานัง
พุทโธ ภะคะวาติ ๗

หยุตระลึกถึงพระปัญญาคุณทรงรู้ดีรู้ชอบสิ้นเชิง
พระวิสุทธิตุณทรงละความเศร้าหมองได้หมด พระกรุณา
คุณทรงสงสารผู้อื่น และสั่งสอนให้ปฏิบัติตาม ของพระ
พุทเจ้า จนเห็นชัด แล้วกราบลงหนหนึ่ง

ครั้งที่ ๒ ว่าพระธรรมคุณ คือ

สวาภาโต ภะคะวะตา ธัมโม, สันติฎฐิโก
อะกาลิโก เอหิปัสสิโก, โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง
เวทิตัพโพ วิญญูหิติ ๗

หยุตระลึกถึงคุณพระธรรมที่รักษาผู้ปฏิบัติตาม
ไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว จนเห็นชัด แล้วกราบลงหนหนึ่ง ๗

ครั้งที่ ๓ ว่าสังฆคุณ คือ

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ,
อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ฌายะ
ปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สามัจิ
ปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ยะทิทั้ง
จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัญชะ ปุริสะปุคคะลา, เอสะ
ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺ
โย ทักขิเนยฺโย อัญชะลีกะระณีโย, อะนุตตะรัง
ปุณณักเขตตัง โลกัสสาติ ฯ

หยุดระลึกถึงคุณ คือ ความปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง
ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติชอบ ของพระอริยสงฆ์ จนเห็นชัด
แล้วกราบลงหนหนึ่ง

นั่งพับเพียบประนมมือ ตั้งใจ (นึก) ถึงพระรัตน-
ตรัยเป็นสรณะ ไม่ถือสิ่งอื่นยิ่งกว่าจนตลอดชีวิต ว่า
สรณคมน์ คือ

พุทฺธัง สาระณัง กัจฉามิ,

ธัมมัง สาระณัง กัจฉามิ,

สังฆัง สาระณัง กัจฉามิ ฯ

ทุติยัมปิ พุทธัง สาระณัง คัจฉามิ,
ทุติยัมปิ ฐัมมัง สาระณัง คัจฉามิ,
ทุติยัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ ฯ

ตะติยัมปิ พุทธัง สาระณัง คัจฉามิ,
ตะติยัมปิ ฐัมมัง สาระณัง คัจฉามิ,
ตะติยัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ ฯ

ครั้งที่ ๔ ระลึกถึงคุณบิดามารดาของตน จนเห็น
ชัด แล้วกราบลงหนหนึ่ง

ครั้งที่ ๕ ระลึกถึงคุณของบรรดาท่านผู้มี
อุปการคุณแก่ตน เช่น พระมหากษัตริย์ ครูบาอาจารย์
เป็นต้นไป จนเห็นชัด แล้วกราบลงหนหนึ่ง

ต่อไปนี้ไม่ต้องประนมมือ ตั้งใจพิจารณาเรื่อง
และร่างกายของตนว่า จะต้องแก่ หนีความแก่ไปไม่พ้น
จะต้องเจ็บ หนีความเจ็บไปไม่พ้น จะต้องตาย หนีความ
ตายไปไม่พ้น จะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจ
ทั้งสิน มีกรรมเป็นของตัว คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
เป็นอนิจจังไม่เที่ยง ไม่แน่นอนเป็นทุกข์ลำบากเดือดร้อน
เป็นอนัตตา ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของตน ฯ

ครั้นพิจารณาแล้ว พึงแผ่กุศลทั้งปวงมีการกราบไหว้
เป็นต้นนี้ อุทิศให้แก่ท่านผู้มีคุณ มีบิดามารดาเป็นต้น
ตลอดจนชั้นสูงสุด คือ พระมหากษัตริย์ ทั้งเทพยดา
มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายว่า จงเป็นสุขๆ อย่ามีเวรมีภัย
เบียดเบียนกันและกัน รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสน
เห็ด

การไหว้ ๕ ครั้งนี้ ถ้าว้นไหนขาด ให้ไหว้ใช้หนี้
๕ ครั้ง (เพิ่มอีก) ในวันรุ่งขึ้น ถ้านั่งกระโหย่งทำไม่ได้
ก็นั่งพับเพียบ ถ้าว้นไหนนอนไหว เมื่อยกมือไม่ขึ้น ก็
ปากกับใจ ถ้าทำได้อย่างนี้ เป็นเครื่องพยุงตนให้เป็น
คนดี ไม่ให้เป็นคนชั่ว และให้ตั้งอยู่ในที่ดี ไม่ให้ตกไป
ในที่ชั่ว ถ้าผู้ใดประพฤติได้เสมอจนตลอดชีวิต ผู้นั้นจะ
อุ่มใจ (ปลื้มใจ) ในตัวของตัวเอง มีความเจริญงอกงาม
ไพบุลย์ยิ่งๆ ขึ้นเสมอทุกคืนทุกวัน คุ่มครองป้องกัน
ภัยอันตรายปราศจากความเสียหายที่ไม่เหลือวิสัย และตั้ง
ตัวได้ในทางคติโลกและทางคติธรรมเต็มภูมิเต็มชั้นของ
ตนๆ ทุกประการ จบเท้านี้

(จบไหว้ ๕ ครั้ง แบบสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์)

อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ที่ควรเทอดทูนกราบไหว้
เสมอประจำชีวิตจิตใจของพุทธศาสนิกชน เพื่อกราบไหว้
ทุกคืนทุกวัน ก็คือ (๑) พระพุทธเจ้า (๒) พระธรรม
(๓) พระสงฆ์ (๔) บิณฑบาต (๕) ครูบาอาจารย์
หรืออุปัชฌายะอาจารย์ (สำหรับผู้ได้เคยบวชเรียน)
ตลอดถึงบุคคลผู้มีบุญคุณที่ได้เคยอุปการะไว้แก่ตนทั้ง
ปวงและองค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งพอประมวลรวมคุณ
ความดีโดยย่อของท่านเหล่านั้นได้ดังนี้

(๑) พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้น เป็นผู้กำจัดทำลายกิเลสความเศร้าหมองใจ
ทั้งปวงได้เด็ดขาด บริสุทธิ์สะอาดดีพร้อมทุกประการ
ไม่มีจุดเสียหายต่างพร้อมประการใด ทรงตรัสรู้ทราบ
ของจริงความจริงด้วยพระปรีชาญาณอันประเสริฐล้ำพัง
พระองค์เองโดยชอบ ไม่มีการผิดพลาดบกพร่องประการ
ใด เป็นผู้ทรงสมบูรณ์ด้วยวิชาความรู้สูงสุดเหนือมนุษย์
เทวดาทั้งปวง และทรงสมบูรณ์ด้วยจรณะ คือ ความ
ประพฤติในทางธรรมทุกประการ เป็นผู้เสด็จมาดีไปดี
คือ มาสู่ที่ใดก็มีคนรักใคร่ชอบใจ เมื่อทรงจากไปก็มีคน

คิดถึง ทรงพระปรีชาญาณรู้แจ้งแทงตลอดโลกทั้งสาม
คือ มนุษยโลก เทวโลก พรหมโลก ทรงเป็นนายสารถิ
คือ นักฝึกฝนคนชั้นดีเยี่ยม ทรงเป็นบรมครูของหมู่
เทพเจ้าและเหล่ามนุษย์ ทรงเป็นผู้เบิกบาน มีโชคดี

(๒) พระธรรม เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาค
พุทธเจ้าตรัสรู้ ทรงทราบความจริงแน่นอนถูกต้องดีแล้ว
จึงทรงนำมาแสดงบัญญัติวางไว้เป็นแบบฉบับ เปิดเผย
แยกแยะให้เข้าใจได้ง่ายอย่างดีแล้ว เป็นคุณธรรมที่ผู้
ปฏิบัติถึงที่ดีแล้วจะพึงเห็นได้ได้ด้วยตนเอง เป็นคุณวิเศษ
ที่ให้ผลไม่นิยมจำกัดฤดูกาล เป็นของดีเลิศประเสริฐแท้
ที่ควรเรียกให้มาดูมาชม เป็นคุณธรรมควรน้อมเข้ามา
ไว้ให้อยู่ประจำใจในการประพฤติเป็นแบบอย่าง เป็น
คุณธรรมอันผู้รู้แจ้งชัดจะพึงรู้ได้เฉพาะตนเท่านั้น

(๓) พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า
โดยเฉพาะพระอริยสงฆ์ เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว เป็นผู้ปฏิบัติ
ตรง เป็นผู้ปฏิบัติถูกต้องเพื่อพ้นทุกข์ เป็นผู้ปฏิบัติชอบ
ยิ่ง ซึ่งได้แก่พระอริยบุคคล ๔ คู่ หรือ ๘ ประเภท คือ
ผู้ดำรงอยู่ในโสดาปัตติมรรค ๑ ได้สำเร็จโสดาปัตติผล ๑

สกะทาคามิมรรค ๑ สกะทาคามิผล ๑ อนาคามิมรรค ๑
อนาคามิผล ๑ อรหัตตมรรค ๑ อรหัตตผล ๑ จึงเป็น
ผู้ควรรับของค่านับที่ผู้อื่นถวายด้วยความเคารพนับถือ
เป็นผู้ควรรับของต้อนรับที่จักรับรองถวาย เป็นผู้ควรรับ
ของทำบุญ เป็นผู้ควรที่จะน้อมนมัสการยกมือไหว้ด้วย
ความเคารพ เป็นบุญเขตชั้นยอดเยี่ยมของชาวโลก

(๔) มารดาบิดา เป็นผู้ให้กำเนิดให้เลือดเนื้อ
เชื้อไขได้เกิดขึ้นมาเป็นตัวของเราแต่ละคน ร่างกายของ
เราจึงเป็นส่วนหนึ่ง แบ่งภาคออกมาจากร่างกายของท่าน
และท่านยังได้มีเมตตากรุณา บำรุงกันรักษาเลี้ยงดูเรามา
เป็นอย่างดี เราจึงรอดตายและได้ประสบความสุขความ
เจริญเยี่ยงอารยชนเหล่าอื่น

(๕) ครูบาอาจารย์ ได้มีเมตตากรุณาอุทิศสาหะ
พยายามสั่งสอนอบรมถ่ายทอดความรู้ความฉลาดให้เราได้
เป็นคนดีมีความสุขความเจริญ ถ้าหาไม่ เราจะต้องเป็น
คนป่าเถื่อนเลวทราม มีแต่ความเสื่อมหายนะ ตกทุกข์
ได้ยากลำบากนานาประการ

เมื่อพิจารณาเห็นคุณความดีของผู้มีพระคุณเหล่านี้
นั้นได้แจ้งชัดดีแล้ว ก็จึงหมั่นระลึกนึกถึงเสมอไม่หลงลืม
ตลอดชีวิต นี้อีกว่า กตัญญู ถ้าหลงลืมเพราะกิเลสหยาบ
คือ โภภะ โกรธ หลงเป็นต้น ปิดบังไว้ ก็ชื่อว่า อกตัญญู
เมื่อมีกตัญญูดีแล้ว ก็ต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะต้องทำ
ความดีตอบแทนสนองพระคุณของท่าน เช่น มีสัมมา-
การะอ่อนน้อมถ่อมตัวต่อท่าน ไม่เย่อหยิ่งแข่งกระด้าง
ไม่วางตนเป็นปฏิปักษ์ต่อท่าน ต้องทำตนเป็นคนว่าง่าย
สอนง่าย และต้องเชื่อฟังตั้งอยู่ในโอวาทคำสั่งสอนที่ดี
ของท่าน คอยรับใช้ช่วยเหลือทำกิจแทนท่านได้ เอาใจ
ใส่รักษาพยาบาลเวลาเจ็บป่วย เลี้ยงดูท่านเวลาแก่เฒ่า
ชรา ไม่ทอดทิ้งจนตลอดชีวิตของเรา เหล่านี้เป็นต้น
เรียกว่า กตเวที ถ้าไม่เช่นนั้น ก็เรียกว่าคนอกตเวที
ซึ่งเป็นคนเลวทรามชั่วร้ายไม่มีดีอะไร ไม่มีใครต้องการ
ปรารภณา ผู้เศษไม้ที่ทอดทิ้งไว้บนแผ่นดินก็ไม่ได้ เพราะ
ยังนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงก่อไฟใช้ประโยชน์ได้ คนผู้มี
คุณธรรมความดี เช่น กตัญญูกตเวทีดังกล่าวนั้นเป็นต้น
ย่อมชื่อว่า เป็นอารยชน เป็นคนมีวัฒนธรรม ซึ่งจะ

บังเกิดผลดีตามสนอง คือ จะสามารถรอดพ้นเวรภัย
อุปสรรค อันตราย อุบัติเหตุชั่วร้ายทั้งปวงได้อย่าง
อัศจรรย์ ปฏิหารีย์ ย่อมจะคลบ้นตาลให้ประสบความสุข
ความเจริญ บรรลุสิ่งที่ดีตามต้องการปรารถนา จึง
สมควรกราบไหว้บูชาผู้ที่ควรบูชา ควรเคารพสักการะ
ทุกวันทุกคืนมิได้ขาด ตามที่กล่าวไว้ในข้างต้นนี้

ในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชน ถ้าสามารถก็ควร
ไหว้พระสวทมนต์ก่อนนอนทุกคืน แม้เวลาตื่นเช้าก็ควร
ไหว้พระสวทมนต์ ถ้าทำได้ทุกวันเป็นดีที่สุด จะไหว้
พระสวทมนต์โดยวิธีใดก็สุดแต่เหมาะสมและชอบใจ หรือ
จะทำตามแบบวิธีการทำวัตรเช้าทำวัตรค่ำก็ได้ ซึ่งมีแบบ
ตัวอย่างในหนังสือต่างๆ เท่าที่พอจะหาได้ มีอยู่มากพอ
แล้ว จึงไม่นำมาเขียนไว้ในที่นี้ ฯ

๓. การประพฤติธรรมประจำชีวิต

พุทธศาสนิกชนเมื่อได้นับถือพระพุทธเจ้าแล้ว จำ
ต้องสำเหนียกศึกษาและพิจารณาด้วยปัญญาให้รู้ให้เข้าใจ
ในหลักธรรมต่าง ๆ เสียก่อน จึงเลือกนำมาประพฤติ

ปฏิบัติให้เหมาะสมถูกต้องตามอุปนิสัยจิตใจของตน จึง
จะได้ประโยชน์ มิฉะนั้น ก็ให้โทษอย่างร้ายแรง เพราะ
พระพุทธเจ้าทรงแสดงวางหลักธรรมจัดเป็นหมวดหมู่ไว้
ให้เหมาะสมแก่อุปนิสัยจิตใจของคนไว้เป็นชั้น ๆ เป็น
ประเภท ๆ เหมือนยาแก้โรคมีหลายขนานตามจำนวน
ของโรคที่เกิดขึ้น ถ้านำยามาใช้ผิดก็ให้โทษ เช่น ยา
รักษาโรคผิวหนัง ใช้ทาภายนอกร่างกายแก้บาดแผล ถ้านำ
ไปดื่มนำไปกิน ก็อาจถึงตายได้ฉะนั้น แต่หลักธรรม
ที่ต้องประพฤติในเบื้องต้นสำหรับทุกคน ก็ต้องนำมา
ประพฤติตามจนได้ จึงจะได้ประโยชน์ในการนับถือพระ
พุทธศาสนา เช่น ขันติโสรัจจะ หิริโอตตัปปะ สติสัมปะ
ชัญญะ กตัญญูกตเวที เป็นต้น เพราะผู้ประพฤติธรรม
ดำรงตนมั่นคงอยู่ในศีลธรรม ย่อมเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น
ตลอดกาลนาน แม้ตายไปก็ยังมีคนนับถือคิดถึง ได้ใน
สุภาษิตว่า ช่อสัตย์สุจริตกินไม่หมด คดโกงอดจน
ตาย จงจำไว้ว่า ความรู้ความฉลาดทางคฤหัสถ์โลกที่จัด
เป็นพุทธิศึกษา^๕นั้น เปรียบเสมือนเนื้อหนังในร่างกายของ
แต่ละคน ส่วนความรู้ความฉลาดทางคฤหัสถ์ธรรมและ

ประพฤติกปฏิบัติตามธรรมที่จัดเป็นจริยศึกษานี้ เปรียบ
เหมือนโครงกระดูกในร่างกาย ถ้ามีพร้อมทั้งโครงกระดูก
และเนื้อหนัง ก็จึงจะเรียกว่า เป็นคนผู้มีชีวิตจิตใจ แต่
ถ้าขาดเสียไปอย่างหนึ่งอย่างใดไม่ครบถ้วนบริบูรณ์ เช่น
มีแต่เนื้อหนังไม่มีโครงกระดูกก็ดี หรือมีแต่โครงกระดูก
อย่างเดียว ไม่มีเนื้อหนังหุ้มห่อก็ดี จะเรียกว่า คนเป็นได้
อย่างไร ก็ต้องเรียกว่าผีโดยแท้ เพราะฉะนั้น จึงไม่
ควรทำตนให้เป็นผี แต่จงทำตน จงบำเพ็ญตน จง
ประพฤติตน ให้เป็นคนดีของมารดาบิดา ปู่ย่าตายาย
ญาติพี่น้อง วงศ์ตระกูล ประเทศชาติ และพระพุทธ-
ศาสนา

หอสมุดแห่งชาติ
สาขาจังหวัดนครศรีธรรมราช

